
OFICIALIOS ADMINISTRACINĖS DOKTRINOS REIKŠMĖ KONSTITUCINEI NORMŲ PATIKRAI IR OFICIALIAI KONSTITUCINEI DOKTRINAI

Egidijus Šileikis¹

¹*Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedra
Saulėtekio al. 9, LT- 10222 Vilnius
El. paštas: egidijus.sileikis@tf.vu.lt*

Anotacija. Nekyla neaiškumų dėl oficialios konstitucinės doktrinos reikšmės administracinių teismų jurisprudencijai. Joje paprastai remiamasi atitinkamais Konstitucijos išaiškinimais ir kitais konstitucinei teisei reikšmingais konstatavimais, suformuluotais Konstitucinio Teismo aktuose. Tačiau šiuose aktuose paprastai nenurodomi (tiesiogiai nepanaudojami) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuluoti atitinkamų įstatymų ar kitų žemesnio lygmens teisės aktų, keliančių atitikties Konstitucijai abejones (arba esančių susijusiais su tais aktais, kurie tas abejones kelia), išaiškinimai. Todėl kyla (iki šiol Lietuvos teisės moksle išsamiai netirtas) neaiškumas, ar Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją yra įgaliotas būti ne tik Konstitucijos, bet ir „ordinarinės teisės“, taigi įstatymų ar Vyriausybės nutarimų aiškintoju, kurio nesaisto administracinių (ar bendrosios kompetencijos) teismų doktrina tų įstatymų ar Vyriausybės nutarimų turinio aspektais. Šiame kontekste svarbu diskutuoti, ar Konstitucinio Teismo jurisprudencija (ypač pagrįsta konstitucine prieiga) įstatymų ir kitų žemesnės galios teisės aktų sampratos aspektais gali būti pagrįstai laikoma ne tiek grynai konstitucine doktrina, kiek mišrios (dualistinės) „konstituciškai administracinės“ jurisprudencijos dalimi. Gausybė Konstitucinio Teismo aiškintų administracinės teisės sistemai priskirtinų įstatymų leidejo teisėkūros dalykų (modelių, institutų), pvz., azartiniai lošimai kazino namuose ar kelių transporto užsakomieji reisai, rodo, kad vykdant konstitucinę kontrolę gali būti subtiliai formuluojama būtent administracinė doktrina. Tiek jos, tiek konstitucinės doktrinos kritika gali pasireikšti kaip neprofesionali ar chaotiška kvazijurisprudencija, kuri metodiškai nors ir gali būti laikoma primityvia, tačiau savaime nėra demokratinės teisinės valstybės ir atvartos pilietinės visuomenės (Konstitucijos interpretatorių bendruomenės) yda ir gali (turėtų) būti glaustai apibendrinama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo bei (nuo 2015 m. balandžio pradėtuose) Konstitucinio Teismo metiniuose pranešimuose. Visa tai daugiau ar mažiau įsikomponuoja platesniame tradicinės (dar Ulpinjano atskleistos) jurisprudencijos (žmogiškų, gamtiškų, dieviškų dalykų aspektais) sampratos kontekste.

Pagrindinės sąvokos: konstitucinė doktrina, administracinė doktrina, oficiali jurisprudencija, konstitucinė normų kontrolė, teisės aiškinimas, teisinis diskursas.

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas jau daugiau nei dešimt metų atitinkamai nurodo, kad tik jo priimtuose nutarimuose, išvadose ir sprendimuose kuriama (plėtojama) būtent oficialioji konstitucinė doktrina. Panaši ar adekvati nuoroda, galinti atspindėti tam tikrą kūrybinę ambiciją ar „pretenziją“ formuluoti oficialiąją administracinę doktriną, iki šiol, regis, nepasireiškė Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) jurisprudencijoje. Tai galima suprasti ir pateisinti tuo požiūriu, kad Konstitucinio Teismo formuluojami tiriamų (pareiškėjų ginčijamų) įstatymų, taip pat Vyriausybės bei Respublikos Prezidento aktų, kurie pagal reglamentavimo dalyką pirmiausia priskirtini administracinės teisės sistemai, aiškinimai (ar net vertinimai) pagal savo lygmenį (pobūdį) sudaro ne konstitucinę, bet būtent administracinę doktriną. Todėl nebūtų įtikinamas kategoriškas

teiginys, kad tik LVAT kuria oficialiąją administracinę doktriną. Nepaisant to, pagrindiniu oficialiosios administracinės doktrinos plėtoju Lietuvoje laikytinas ne kas kitas kaip galutinai ir neskundžiamai administracines bylas nagrinėjantis teismas, taigi LVAT. Jam šioje srityje negali prilygti (arba gali tik epizodiškai prilygti) Konstitucinis Teismas, kuriam įstatymų (taigi ir kodeksų, pvz., CK ar CPK) ir žemesnio lygmens teisės aktų aiškinimai tėra tik antraeilė užduotis tinkamai įvykdyti pagrindinę misiją (funkciją) – aiškinant Konstituciją (tiek universaliai, tiek konkrečios nagrinėjamos bylos kontekste) užtikrinti jos viršenybę ginčijamiems (tiriamiems) teisės aktams ir juose įtvirtintiems (doktrininiu požiūriu suprantamiems) atskirų teisės sistemų „šakiniam“ modeliams ar institutams, pvz., *actio paulana* ar *restitutio in integrum*.

Antai Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarime, kuriame atitinkamai nagrinėta CK įtvirtinta kreditoriaus teisė ginčyti skolininko sudarytus sandorius, šios teisės pagrindą sudarantis reglamentavimo modelis (institutas) aiškintas siekiant sukurti (prisidėti kuriant) ne tiek civilinę ar administracinę doktriną („*Actio Pauliana* institutas skirtas kreditoriaus teisėms apginti nuo tokio nesąžiningo skolininko [...]. *Actio Pauliana* pasekmė - *restitutio in integrum*. [...]“), kiek platesnį tiriamo objekto (dalyko) conceptualų pagrindą, kuris nėra savitiksliis: jo atskleidimas sudaro prielaidas optimaliai aiškinti ir (jo atžvilgiu) ir taikyti Konstituciją.

Šiame kontekste kyla klausimas, ar LVAT kuriama ir plėtojama administracinė doktrina, paremta tam tikrų įstatymuose įtvirtintų reglamentavimo modelių ar institutų (taip pat jų elementų) aiškinimu, yra (turėtų būti) reikšminga Konstitucinio Teismo vykdomai normų kontrolei bent ginčijamų teisės aktų sampratos atskleidimo lygmenyje.

Tokio klausimo, kuris iki šiol išsamiai nenagrinėtas Lietuvos teisės moksle¹ arba prie jo priartėta tik vienintelio oficialaus Konstitucijos (ne įstatymų) aiškintojo problematikos aspektu,² aktualumą rodo tai, kad Konstitucinio Teismo nutarimuose papratai (kone tradiciškai) atitinkamai remiamasi tiesiogiai nurodoma (cituojama) Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, tačiau toks rėmimasis (atsižvelgimas) nepasireiškia nacionalinių teismų, taigi ir LVAT, jurisprudencijos panaudojimo aspektu. Nors, teisės interpretavimai, kitaip nei faktų konstatavimai, skirtingos jurisdikcijos („rūšinio teisingumo“) teismams negali turėti *prejudicinės* ar kitaip apibūdinamos *saistancios galios*, tačiau visų teismų vykdomo teisingumo bendrieji aspektai suponuoja, kad vieno galutinės instancijos teismo jurisprudencija turi turėti atitinkamą (nors minimalų) atspindį kito galutinės teismo jurisprudencijoje, jei jos abi formuluojamos ir plėtojamos to paties įstatymo (ar jame įtvirtinto reglamentavimo modelio, instituto) požiūriu.

Be to, šiame kontekste kyla papildomi klausimai, kaip pagal Konstitucinio Teismo aktus ir juose formuluojamus įstatymų aiškinimus jų nuostatų pagrindu (išskirtiniais atvejais – įstatymų aiškinimus Konstitucijos nuostatų požiūriu) derėtų tinkamai suprasti šalia grynai konstitucinės doktrinos atsispindinčią dualistinę (mišrią) *konstituciškai administracinę* jurisprudenciją (administracinę dimensiją turinčią konstitucinę doktriną); kokia apimtimi (bei

¹ Žr. E. Jarašiūnas. Konstitucija ir įstatymai: kelios interpretavimo problemos // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Vilnius, 2002, p. 249–251; P. Ragauskas. Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje // Teisės problemos, 2004/1, p. 27–38; V. Sinkevičius. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos // Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo IX konferencija. Varšuva, 2005, p. 168, 169.

² Antai Petras Ragauskas minėtoje publikacijoje (1 išnaša, p. 28, 29) pažymi *operatyvųjį* ir *konsultacinį* teisės aiškinimą, tačiau šias dvi teisės aiškinimo rūšis (formas) išsamiai analizuoja Konstitucinio Teismo atliekamos Konstitucijos (bet ne įstatymų ar žemesnės galios teisės aktų) aiškinimo požiūriu. Plg. E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius, 2003, p. 271, t. y. 20 išvada; G. Mesonis. Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai. Vilnius, 2010, p. 65–68, 81, 146.

kokiais atvejais, formulavimo preciziškumo sąlygomis) ji saisto administracinius teismus. Diskusijų taip pat nusipelno Konstitucinio Teismo jurisprudencijos (doktrinos) juridinio techninio konstravimo būdų (pvz., „tik taip aiškinant įstatymą“) sampratos aspektai, profesionalumu (metodika) prilygti negalinčios kvaziteisinės kritikos (bendrojo politinio teisinio diskurso) reikšmės kontroversijos.

Šio straipsnio tikslas – bendrosios jurisprudencijos sampratos požiūriu atskleisti ir įvertinti dviejų Lietuvos galutinės instancijos teismų, neskundžiamai nagrinėjančių atitinkamai administracines ir konstitucines justicijos bylas, formuluojamuose Konstitucijos ir įstatymų ar „poįstatyminių aktų“ aiškinimuose atsispindinčių doktrinų persipynimą administracinės teisės sistemos lygmenyje, t. y. analizuoti tam tikrus Konstitucijos ir (juo labiau abejones dėl atitikties jai keliančių) įstatymų aiškinimus kaip būtent administracinės doktrinos (ir tik po to sąlygiškai grynai konstitucinės doktrinos) elementus.

Beje, sąvoka „oficiali konstitucinė doktrina“ Lietuvos Respublikos jurisprudencijoje pirmąsyk pavartota, regis, Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime (žr. toliau, t. y. 6 punktą). Tuo tarsi *pabrėžtinai nubrėžta* riba tarp akademinės mokslinės ir teismo doktrinos, taip pat tarp politologinės (politinės) ar beletristinės (žurnalistinės) ir profesionalios teisinės *lex fundamentalis* interpretacijos, taigi padaryta tai, ko iki tol nepavyko aiškiai padaryti vartojant žodžius „konstitucinė jurisprudencija“ ar „teisės doktrina“. Tokį terminijos pokytį galima sieti su tuometinės Konstitucinio Teismo sudėties ir ypač pirmininko Egidijaus Kūrio siekiu pažymėti vienintelio oficialaus Konstitucijos interpretatoriaus idėją, kuriai kilo tam tikros grėsmės žiniasklaidoje pradėjus formuoti kritiškai ir chaotiškai kvazijurisprudencijai (žr. toliau, ypač 8 punktą).

Sunku tiksliai pasakyti, kada ir kur Lietuvoje pirmąsyk oficialiai pavartota sąvoka „oficiali administracinė doktrina“, arba kas ir kaip suvereniai nulėmė (inspiravo) prielaidas tokiems žodžiams išplisti Lietuvos akademinėje ir teismų vartojamoje terminijoje. Tačiau nesunku pastebėti, kad šios sąvokos pagrindą sudarantys žodžiai „administracinė doktrina“ pradėta vartoti LVAT biuletenio viršelyje nuo 11 numerio, išleisto 2007 m.³, taigi galutinės instancijos teismo leidinio „tituliniam“ puslapyje. Jei tas leidinys oficialus (o būtent tai suponuoja Teismų įstatymas)⁴, tai išeitų, kad ir jo viršelio „apipavidalinimui“ parinktas ir panaudotas žodžių junginys „administracinė doktrina“ turi būti suprantamas kaip pirmiausiai apimantis *oficialią* (ne vien tik teisės minties ar diskusijų plėtojimui reikšmingą) administracinę doktriną⁵. Be to, jei to leidinio viršelio radikalaus spalvinis ir terminologinis pakeitimas (atnaujinimas palyginti su to minėto naujoviško 11 numerio pirmtakais buvusiais

³ Administracinė jurisprudencija. Administracinių teismų praktika. Administracinė doktrina. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis. Nr. 1 (11), 2007. 2007 metų sausis – balandis. Vilnius, 2007.

⁴ Pagal Teismų įstatymą, „Į Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje paskelbtuose sprendimuose, nutarimuose ir nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus“ (2010 m. lapkričio 18 d. keisto 31 straipsnio 2 dalis 1 punkto 2 sakiny); „Vyriausiojo administracinio teismo biuletenio leidyba finansuojama iš valstybės biudžeto ir iš pardavus biuletenį gautų lėšų. Lietuvos Respublikos teismai ir teisėjai biuletenį gauna nemokamai“ (2003 m. balandžio 8 d. keisto 32 straipsnio 2 dalis).

⁵ Tai, savaime suprantama, neužkerta kelio tame oficialiame leidinyje publikuoti vieną kitą neoficialų, akademinę doktrinai priskirtiną mokslinio pobūdžio straipsnį. Pirmąja tokia publikacija, regis, laikytinas Irmanto Jarukaičio straipsnis („Pliuralistinės Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės sistemų sąveika: konstitucinių konfliktų vengimo ir sprendimo principų paieškos“), paskelbtas Biuletenio 8 (18) numeryje (p. 326-353).

1-10 „praktikos“ tomais⁶) neišvengiamai susijęs su tą leidinį leidžiančio teismo pirmininko apsisprendimu, tai išeitų, kad minėto termino populiarinimas vienaip ar kitaip sietinas su buvusiu ilgamečiu LVAT pirmininku Virgilijumi Valančiumi.

Toliau nagrinėjant Lietuvos Respublikos teisės sistemoje atspindinčią oficialios administracinės doktrinos reikšmę konstituciškai ginčijamų teisės normų patikrai ir oficialiai konstitucinei doktrinai (žr. ypač 5 punktą), svarbu, be kita ko, atskleisti terminus „doktrina“ ir „jurisprudencija“ (žr. 1–3 punktus), suformuluoti platesnę jurisprudencijos (jos dalykų ar objektų įvairovės) sampratą (žr. 4 punktą) ir jai prilygti negalinčios neprofesionalios chaotiškos kvazijurisprudencijos sąlygišką reikšmę (žr. 8 punktą), taip pat įsigilinti į Konstitucinio Teismo ir administracinių teismų taikytų teisės aktų (ypač įstatymų) aiškinimo pavyzdžius (žr. 4, 6, 7, 9 punktus).

TRYS PIRMINIAI KLAUSIMAI

Pirmasis nagrinėjamos tematikos klausimas gali būti formuluojamas taip: Jei oficialią konstitucinę doktriną sudaro Konstitucinio Teismo suformuluoti Konstitucijos nuostatų aiškinimai, taip pat bendrųjų konstitucionalizmo ir konstitucingumo (teisinės valstybės) principų (su jais susijusių aspektų) sampratos plėtojimai, tai *kas sudaro oficialią administracinę doktriną?*

Šio klausimo atsakymas gali būti toks: oficialią administracinę doktriną (bent 80 ar 90 jos procentų) sudaro LVAT suformuluoti ABTĮ ir kitų įstatymų, kurie pagal savo turinį ir pobūdį (reglamentavimo dalyką) priskirtini administracinės teisės sistemai, nuostatų aiškinimai, taip pat bendrųjų viešojo administravimo pagrindų, atsakingo valdymo reikalavimų, administracinių procedūrų principų ar paskirų jose taikomų instrumentų (licencijų, rinkliavų, ekonominių sankcijų) sampratos konceptualūs („pabrėžtinai daugkartinio pritaikomumo“) plėtojimai.

Jei toks atsakymas daugiau ar mažiau priimtinas, tai seka kitas (išvestinis) klausimas: jei LVAT suformuluoti jo taikytų įstatymų išaiškinimai skelbiami Lietuvos Respublikos vardu ir yra bet formaliai galutiniai ir neskundžiami, tai kaip paaiškinti ar bent pateisinti Konstitucinio Teismo nutarimų surašymo „vyraujančią praktiką“ situacijose, kai pagal Seimo narių grupių ar bendrosios kompetencijos teismų prašymus nagrinėjant įstatymų ar Vyriausybės nutarimų atliktį Konstitucijai ginčijamoms nuostatomis atskleisti *tarsi pirmą kartą* formuluojamas jų aiškinimas, nors yra tų pačių ar joms reikšmingų nuostatų išaiškinimas LVAT nutartyse, tačiau tai nenurodoma, ar (vartojant Konstitucinio Teismo kandžią, pareiškėjams adresuojamą frazeologiją) „nutylimas“.⁷ Tokį papildomą klausimą galima atsakyti trejopai.

Pirma, gali būti neįmanoma tinkamai iširti ginčijamo teisės akto (juo labiau tokio, kurio itin platus turinys apima keletą ar keliolika elementų, iš kurių tik vienas ar keli sudaro pareiškėjo keliamos problemos tam tikrose situacijoje pagrindą) atitikties Konstitucijai, neatskleidus jo turinio sampratos. Toks atkleidimas gali būti atliekamas ne tik pagal Konstituciją (jos aiškinimą) vertinant pareiškėjo suformuluotą poziciją ir ją pagrindžiančius argumentus, bet ir prieš tokį vertinimą (ar po tokio vertinimo itin sudėtingose bylose) pritaikant Konstitucinio Teismo pasirinktą „ordinarinės teisės“ aiškinimo metodiką ir gaunant

⁶ Žr.: Administracinių teismų praktika. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis (1-10 tomiai).

⁷ Žodis „nutyli“ pirmą kartą pavartotas, regis, Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 31 d. sprendime („Pažymėtina, kad pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas savo prašyme Konkurencijos įstatymo 38 ir 39 straipsniuose nustatytą teisinį reguliavimą *nutyli* (kursyvas mano – aut.) ir visiškai neaptaria, koks yra šio, pareiškėjo nutylėto, Konkurencijos įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo santykis su tuo teisiniu reguliavimu, kurį pareiškėjas ginčija.“).

jos nulemtas (suponuojamas) tiriamo įstatymo ar Vyriausybės nutarimo nuostatų prasmės (reikšmės) išvadas, kurios sugretinamos (palyginamos) su Konstitucijos aiškinimo metodika suponuojamomis (nulemtomis) konstitucinės teisės prasmės (reikšmės) išvadomis.⁸

Šiuo požiūriu galima suprasti V. Sinkevičiaus (ir, matyt, visos Konstitucinio Teismo teisėjų sudėties 2004 m.) poziciją, kad Konstitucinis Teismas „visada privalo išsiaiškinti [tačiau ar visada tik savo pasirinktos metodikos ir jos taikymo pastangų dėka? – E.Š.] ginčijamo įstatymo, kito teisės akto turinį“, todėl „ginčijamo akto interpretavimas Konstitucinio Teismo nutarimuose yra *neišvengiamas* (kursyvas mano – E.Š.), nes tai padeda atskleisti ne tik įstatyme įkūnytus įstatymų leidėjo ketinimus, bet ir įstatymo normoje nustatytam teisiniam reguliavimui suteikti Konstituciją atitinkančią prasmę [bet ar tai būtina daugumoje normų patikros atveju? – E.Š.], išaiškinant šią prasmę teisės normą taikantiems subjektams [tačiau ar tuo neįsiterpiama į kitų teismų jurisdikciją savarankiškai taikyti Konstitucijai neprieštaraujančias nuostatas? – E.Š.]“⁹.

Tiesa, kaimyninės Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo atliekamos normų kontrolės ir jai būtino ginčijamų aktų turinio atskleidimo tradicijos rodo kitokią (kitų teismų atliekamam įstatymų ar valdymo aktų aiškinimui palankią!) poziciją, kuri nesutampa su pacituotu V. Sinkevičiaus požiūriu. Anot šio Tribunolo (kadenciją baigusio) teisėjo vicepirmininko A. Mačzynski, „Konstitucinis Tribunolas nuosekliai laikosi pozicijos, kad [...] akto turinys yra toks, kokį jam suteikia pastovi tų institucijų, kurios įsteigtos jam taikyti, praktika. Taigi, kai kalbame apie teismų taikomus aktus, vadovaujamės teismų praktikoje nusistovėjusiu aiškinimu. Ypač jei tokie aiškinimai buvo suformuluoti tokiuose autoritetinguose nutarimuose, kokie yra Aukščiausiojo Teismo nutarimai [...] arba jeigu toks aiškinimas įsitvirtino susiformavusioje žemesnės instancijos teismų praktikoje. Tada *Tribunolas nesako, kaip tą aktą būrų galima suprasti kitaip* [kursyvas mano – E.Š.], bet pripažįsta tokį jo supratimą, koks yra susiformavęs jo taikymo praktikoje“.¹⁰

Nepaisant tokio alternatyvaus doktrininio požiūrio, kuris akivaizdžiai nulemtas pagarbos ir lojalumo administracinių (ir bendrosios kompetencijos) teismų atliekamam teisingumo vykdymui, tenka konstatuoti, kad Lietuvos teisės sistemoje ir jos dalimi esančioje įstatymų bei nurodytų „poįstatyminių aktų“ atitiktis Konstitucijai patikroje per daugiau nei 20 metų (išskyrus sąlygiškas pavienes išimtis, t. y. atskiros taisyklės ar bendrosios išimties nesukuriančius atvejus), įsitvirtino ir tradicija tapo būtent pacituotame V. Sinkevičiaus nusistatyme atsispindinti koncentruoto ar „egocentriško“ tik Konstitucinio Teismo savarankiškai atliekamo pareiškėjų (teismų) ginčijamo akto turinio aiškinimo pozicija.

Išeitų, kad bendroji Lietuvos Konstitucijoje (be kita ko, 102 straipsnyje, 105 straipsnio 1, 2 dalyse) įtvirtintos normų konstitucinės kontrolės pagrindų samprata turėtų būti laikoma pagrindu teigti, jog Konstitucinio Teismo, aiškinančio ar bent trumpai pakomentuojančio ginčijamo įstatymo, Vyriausybės nutarimo ar Respublikos Prezidento dekreto nuostatos turinį, *nesaista* nei pareiškėjų prašymuose, nei visų kitų teismų sprendimuose suformuluoti tos pačios (ar su ja susijusios) nuostatos aiškinimai (jų neapima *res judicata* principo suponuojama idėja), tad jų nurodymas ar nenurodymas Konstitucinio Teismo nutarimuose tėra viso labo šių nutarimo surašymo *stiliaus ar tradicijų* aspektas.

⁸ Žr. E. Šileikis. Konstitucinės justicijos aktų konstrukcijos pagrindai // Konstitucinės justicijos aktų konstrukcijos pagrindai. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo konferencijos medžiaga. Vilnius, 2013, p. 24–29.

⁹ V. Sinkevičius. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos (1 išnaša), p. 168, 169.

¹⁰ A. Mačzynski. Teisės aiškinimas Konstitucinio Tribunolo nutarimuose // Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo IX konferencija. Varšuva, 2005, p. 199.

Be to, visuose ar daugumoje Konstitucinio Teismo nutarimų pradėjus nurodyti, kaip LVAT ar apygardų administraciniai teismai supranta tam tikrą (konstitucinės justicijos bylai reikšmingą) teisinį reglamentavimą ar jo pagrindą sudarančią idėją (tikslą, paskirtį), vėliau tektų kone visad pažymėti, kad Konstitucinis Teismas su ta samprata sutinka, arba nesutinka ir tai pagrindžia tam tikrais kontrargumentais... Dėl to pagausėtų ne konstitucinės, bet administracinės teisės doktrinai reikšmingo darbo, įskaitant „techninį“ (surašymo) darbą, ir netgi įtampų tarp teismų;

Antra, daugybė vieno įstatymo nuostatų gali būti netapačiai aiškinamos vien tik to įstatymo nuostatų požiūriu ir konstitucinės problemos aspektu, taigi konstitucinių principų ir vertybių kontekste. Todėl galima laikytis požiūrio, kad Konstitucinio Teismo atliekamas įstatymų (Vyriausybės nutarimų, Respublikos Prezidento dekretų) aiškinimas yra (turi būti) specifinis, tad jo neverta sustiprinti, pajavairinti ar „ilustruoti“ esamu LVAT suformuluotu aiškinimu, nebent ginčijama taisyklė būtų tokia neaiški, kad tam neaiškumui ir jo problematikai atskleisti neabejotinai tiktų atitinkamos kitų teismų praktikos nuoroda. Šiuo požiūriu galima geriau suprasti ir pateisinti, kodėl Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarime, nagrinėjant virš 30 bendrosios kompetencijos teismų prašymus ištirti tam tikrą CK nuostatą, pažymėta: „Taigi ginčijama CK 3.194 straipsnio (2004 m. lapkričio 11 d. redakcija) nuostata yra suformuluota imperatyviai: teismas turi pareigą [...] Būtent kaip imperatyvią šią nuostatą traktuoja teismai. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tai yra *expressis verbis* konstatavęs 2007 m. sausio 23 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. [...]. Tai, kad teismai minėtą nuostatą traktuoja kaip imperatyvią, *liudija* (kursyvas mano – *aut.*) ir šioje konstitucinės justicijos byloje esantys ją inicijavusių Lietuvos Respublikos teismų (pareiškėjų) 35 prašymai“;

Trečia, Konstitucinis Teismas gali įžvelgti, kad LVAT ar LAT suformuotas tam tikro įstatymo, pvz., jame apibrėžto pareigūno statuso, aiškinimas yra abejotinas, o diskusijos dėl to nėra besąlygiškai būtinos tam tikrai konstitucinės justicijos bylai išnagrinėti. Antai, vienoje iš valstybės tarnautojų atleidimo bylų, kurios nagrinėjimą sustabdžius paprašyta atlikti konstitucinę normų patikrą, atitinkamas teismas taip aiškino Valstybės tarnybos įstatymą ir Seimo statutą, kad Seimo nutarimu atkleistą Seimo kanclerį apibūdino kaip ne asmeninio (ar politinio) pasitikėjimo, bet būtent karjeros tarnautoją.¹¹ Tokį aiškinimą galima tiek pateisinti, tiek kritikuoti, ypač tuo požiūriu, kad Seimo nutarimu atleistas Seimo kancleris į šias pareigas paskirtas ne tam tikro laimėto konkurso pagrindu, bet Seimo Pirmininko pasirinkimo (teikimo) pagrindu. Todėl minėtą pareigūno statusą galima iš dalies lyginti su savivaldybės administracijos direktoriaus statusu (net jei Seimo kanclerio įgaliojimai nenutrūksta naujai išrinktam Seimui susirinkus į pirmą posėdį), t. y. vertinti kaip „mišrų“, turintį tiek asmeninio pasitikėjimo, tiek įstaigos vadovo (sąlygiško karjeros tarnautojo) požymių. Įžvelgiant tokį abejotiną aspektą, konstitucinės justicijos byloje išties nebūtina jį pažymėti (sustiprinti), nurodant ir analizuojant, kaip kitas teismas formulavo Valstybės tarnybos ir Seimo statuto nuostatų sampratą, jei ir be tokio nurodymo ir analizavimo įmanoma tą konstitucinės justicijos bylą išnagrinėti kitu požiūriu (Seimo statute nustatytos atleidimo procedūros *išklausant suinteresuotą asmenį* laikymosi aspektu).

Išeitų, kad LVAT ar apygardos administracinio teismo formuluotų doktrininų nusistatymų nenagrinėjimas (ar net neminėjimas ar kitoks neatspindėjimas) Konstitucinio Teismo nutarimuose savaime nėra nei oficialios administracinės doktrinos sumenkinimas, nei

¹¹ Žr. Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 20 d. nutarimą (dėl Seimo kanclerio atleidimo), kuriame nurodyta, kad „Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartyje, kuria kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, daroma išvada, jog nėra pagrindo teigti [kursyvas mano. – E.Š.], kad Seimo kancleris yra įstaigos vadovas, priimamas į pareigas politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu“.

jos ignoravimas. Nepaisant to, visgi išlieka pagrindas tam tikroms abejonėms ir poreikiui diskutuoti. Jei LAT suformuluota atitinkamų kodeksų nuostatų samprata ne kartą (tebūnie taip pat pernelyg retai) „pamaloninta“ ją nurodant Konstitucinio Teismo nutarimuose,¹² tai LVAT formuluojama oficiali administracinė doktrina iki šiol Konstitucinio Teismo aktuose kažkodėl nebuvo *adekvačiai* atspindima. Žinoma galima teisinti, kad CK ar BK nuostatų pagrindiniu aiškintoju ir plėtotoju tradiciškai (daugybę dešimtmečių) pripažįstamas būtent LAT. Šiuo požiūriu Konstituciniam Teismui būtų tarsi nesolidu visiškai ignoruoti civilinės ar baudžiamosios teisės oficialią doktriną. Tačiau tą patį derėtų pasakyti bent apie ABTĮ, kurio pagrindiniu aiškintoju ir plėtotoju neabejotinai yra LVAT. Nors Konstitucinis Teismas yra aiškinęs ir ABTĮ nuostatas, tačiau tai padarė vien savo pastangomis.

Taigi per daugiau nei 20 metų susiformavo diskutuotina tradicija, kad LVAT doktrininė pozicija (prašymo argumentų apimtyje) paprastai būna tik Konstitucinio Teismo nutarimų įžanginės ir nustatomosios dalies elementu, o motyvuojamojoje (tiksliau - konstatuojamojoje) dalyje „atsiduria“ itin retais atvejais ir nebent kaip *lakoniška iliustracinė* normų taikymo varianto atskleidimo priemonė. Šiuo požiūriu galima geriau suprasti, kodėl LVAT nutartys itin retai „panaudojamos“ konstitucinės motyvacijos skyriuje, tuo siekiant atskleisti, pvz.:

a) profesinių sąjungų valdytą turtą: „Iš pareiškėjo - Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėjamos administracinės bylos medžiagos matyti, kad Anykščių reabilitacijos centro (buvę poilsio namai „Šilelis“) pastatų kompleksas [...] buvo perduotas Lietuvos respublikinei profesinių sąjungų Kurortų valdymo tarybai.“ (Konstitucinio Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimo konstatuojamosios dalies II skyriaus 1 punktas);

b) ypatingų teritorijų planavimo dokumento (schemos) priėmimą ir galiojimą: „Trakų rajono savivaldybė suinteresuotoms institucijoms pateikia Schemos ištraukas, administracinėse bylose, *inter alia* Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A-11 - 215/2007, Trakų rajono savivaldybė remiasi Schema“ (Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutarimas);

c) Respublikos Prezidento dekretu nurodyto pareigūno atžvilgiu anksčiau priimtą administracinio teismo sprendimą: „Taigi P. Navikas pažeidusiu Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo [...] nuostatas pripažintas Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimu, kuris įsiteisėjusia Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 24 d. nutartimi paliktas galioti.“ (Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimo 19.2 punktas).

Kone didžiausią LVAT nutarties panaudojimą galima matyti Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarime. Jo nuostatose formuluota *ekonominės sankcijos*, taikomos už *alkoholio kontrolės* tvarkos pažeidimus, samprata (taigi įprastas administracinės doktrinos aspektas!) glaustai susieta su atitinkama LVAT pozicija, tačiau tai padaryta, regis, ne tiek paties Konstitucinio Teismo ieškojimų (jo išvelgto poreikio) pagrindu, bet... Vyriausybės (suinteresuoto asmens) rašytinių paaiškinimų nurodymo būdu: „Kita vertus (tai matyti ir iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, kuria savo rašytiniuose paaiškinimuose Konstituciniam Teismui remiasi suinteresuoto asmens - Vyriausybės atstovės), teismų praktikoje „ekonominės sankcijos“ už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus (kaip ir „ekonominės sankcijos“ už Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus) yra traktuojamos būtent kaip administracinės sankcijos.“

¹² Žr., pvz., minėtą Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimą (jame nurodomą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 23 d. nutartį, priimtą civ.b. Nr. 3K-7-130/2007; 2007 m. kovo 14 d. nutartį, priimtą civ.b. Nr. 3K-7-104/2007).

Tokiam pavyzdžiui prilygsta kito LVAT suformuluoto įstatymų interpretavimo, kuris sutapo su Konstitucinio Teismo pozicija, trumpo paminėjimo atvejis: „Paminėtina, kad būtų taip Statute ir Vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą interpretuoja ir Vyriausiasis administracinis teismas (2004 m. rugpjūčio 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A8-714-04, 2005 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-11-726-05).“ (Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 22 d. nutarimas).

Dėl viso to galima stebėtis, kadangi LVAT nutartyse Konstitucinio Teismo nutarimai cituojami palyginti dažnai. Žinoma, nederėtų tų kelių nuorodų sureikšminti, kadangi teismų bendradarbiavimas, taigi ir Konstitucinio Teismo bei LVAT partnerystė, gali pasireikšti neoficialiu teisėjų žinių apsikeitimu ar esančių doktrinų, kurios necituojamos nutarimuose ar nutartyse, atsispindėjimų atitinkamos bylos išankstinio tyrimo medžiagoje, kurią parengia teisėjas pranešėjas.

Antrasis klausimas gali būti toks: jei oficialią konstitucinę jurisprudenciją, atsietą nuo minėtos „pabrėžtinai daugkartinio taikymo“ doktrinos, sudaro Konstitucinio Teismo suformuluoti „konstituciškai komfortabilūs“ ginčytų įstatymų aiškinimai ir jų atitikties Konstitucijai palankūs vertinimai, materialinių ir procedūrinių Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatų aiškinimai, taip pat palyginimo ir argumentų sustiprinimo tikslais nurodytų EŽTT ar ESTT sprendimų apibūdinimai,¹³ ar net konkrečios bylos kontekstui iš Konstitucijos ir įstatymų išvesti konceptualūs teiginiai, taigi tam tikrai bylai (nutarimo rezoliucijai) reikšmingi „tarpiniai“ („baigiamieji“) konstituciniai argumentai,¹⁴ tai *kas sudaro oficialią administracinę jurisprudenciją?*

Tokio klausimo atsakymas gali būti toks: oficialią administracinę jurisprudenciją, atsietą nuo minėtos administracinės doktrinos, sudaro LVAT suformuluoti ginčytų administracinių teisės aktų teisėtumo ir pagrįstumo ar atitikties aukštesnės galios administraciniams teisės aktams vertinimai, taip pat palyginimo ar argumentų sustiprinimo tikslais nurodytų EŽTT ar ESTT sprendimuose atsispindinčių pozicijų apibūdinimai (panaudojimai), taigi tam tikrai administracinei bylai (nutarties rezoliucijai) reikšmingi „tarpiniai“ ar „baigiamieji“ argumentai (kurie savaime - pagal savo paskirtį - netampa administracine doktrina, nors gali būti vertinami kaip sąlygiškai turintys išliekamąją vertę ar tam tikrą reikšmę panašių administracinių bylų nagrinėjimui).

Trečiasis klausimas: jei visi Konstitucinio Teismo suformuluoti Konstitucijos nuostatų aiškinimai sudaro oficialią konstitucinę doktriną, taigi *netgi tie aiškinimai*, kuriuos įtvirtinantys nutarimai *dar nėra oficialiai paskelbti* (jų oficialus paskelbimas yra atidėtas),¹⁵ tai kaip vertinti tuos LVAT suformuluotus jo taikytų įstatymų išaiškinimus, kuriuos įtvirtinantys aktai (nutartys) nėra (nebuvo ir nebus) paskelbti LVAT biuletenyje (o jei juose neatlikta norminių valdymo aktų teisėtumo kontrolė – teisės aktų registre, anksčiau, t. y. iki 2014 m., – oficioze „Valstybės žinios“).

¹³ Šiuo požiūriu EŽTT ar ESTT sprendimas, kuris Konstitucinio Teismo nutarimuose paprastai nurodomas šalia įstatymo lygmens nuostatų (bet ne šalia Konstitucijos nuostatų), gali būti sąlygiškai laikomas konstitucinės jurisprudencijos (ją sudarančių argumentų, vertinimų) elementu, ypač jei jis sustiprina formuluojama poziciją (ir juo labiau, jei leidžia numatyti jos inspiracijos šaltinį).

¹⁴ Šie argumentai paprastai pradedami formuluoti nurodžius Konstitucijos nuostatas ir atskleidus jų sampratą (ar net doktrinos skyriuje: „Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad [...]“). Jie pagal savo paskirtį savaime netampa „daugkartinio taikymo“ konstitucine doktrina, nors gali būti vertinami kaip turintys išliekamąją vertę ar kvaziprecedentinę reikšmę Konstitucinio Teismo nagrinėjamos bylos.

¹⁵ Pirmą kartą toks atidėjimas pritaikytas Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime. Daugiau žr. E. Šileikis. Konstitucinės justicijos aktų konstrukcijos pagrindai (8 išnaša), p. 30-32.

Atsakant tokį klausimą, galima laikyti pozicijos, kad kiekvieną LVAT nutartį oficialia (ir galbūt administracinei doktrinai svarbia) daro ne jos paskelbimas oficialiame teismo biuletenyje, bet jos priėmimas ir skelbimas Lietuvos Respublikos vardu, taip pat formalus ar hipotekinis galutinumas, „neskundžiamumas“. Be to, konstitucinis reikalavimas, kad *panašios bylos turi būti nagrinėjamos panašiai*, reiškia ir tai, kad administracinės, taip pat konstitucinės, baudžiamosios ar civilinės teisės doktrinos užuomazga, raida, tęstinumas ar nukrypimai turi būti matomi tikrai ne vien pagal biuleteniuose ar teisės aktų registruose publikuotas nutartis.¹⁶ Todėl oficialią administracinę doktriną ir jos nebuvimą (nepakankamumą) tam tikrais aspektais ydinga sieti vien su minėtame Biuletenyje paskelbta doktrina. Kas kita – vienodos bylų praktikos formavimo aspektas. Taip, pagal Teismų įstatymą išeina, kad tik Biuletenyje paskelbtos nutartys (sprendimai, kiti aktai) turėtų būti vertinami kaip inspiruojamos ar aprobuojamos praktikos veiksniai („indikatoriai“). Tačiau būtų metodiškai nepriimtina taip formaliai aiškinti Teismų įstatymą, kad būtų daroma išvada, jog į Biuletenį neįtrauktos LVAT nutartys (jų nuostatos) esą nėra... oficialios ir negali būti kitų jose neminimų asmenų teisių ar pareigų suvokimo bei pagrindimo (papildomu) pagrindu (šaltiniu)... Kaip kiekvienas advokatas ar teisėjas gali remtis (savo argumentus grįsti) priimtu ir bent Konstitucinio Teismo salėje paskelbtu jo nutarimu, kuris formaliu požiūriu dar nepaskelbtas teisės aktų registre ir dėl to laikinai nėra įsigaliojęs (dėl įstatymų leidėjui geranoriškai ir kone išimties tvarka suteikto laikotarpio pasiruošti atitinkamoms reformoms), taip kiekvienas advokatas ar teisėjas gali remtis (savo argumentus grįsti) priimtu ir galiojančiu LVAT (taip pat LAT) aktu, kuris to teismo nuožiūra (nesusaistytas, regis, jokiais aiškiais kriterijais), nėra įtrauktas į atitinkame oficialiame biuletenyje skelbiamų aktų sąrašą...

Šiuo požiūriu Teismų įstatymas vertas kritikos. Jo aptakios nuostatos, numatančios LAT ir LAT biuletenius, viena vertus, pažodžiui nepaneigia tuose biuleteniuose neskelbiamų teismų aktų reikšmės, ypač doktrinos požiūriu. Kita vertus, tomis nuostatomis visgi suponuojamas tik į biuletenius įtrauktų (juose paskelbtų) nutarčių primatas ir (svarbiausia) kontroversiška idėja, kad „tikrieji“ *precedentai* esą atspindi (visus asmenis saisto, įgalina ar jiems lūkesčius sukelia) tik biuleteniuose paskelbtuose teismų aktuose. Jei, anot Konstitucinio Teismo, teisėjai negali būti nelygus savo *bendruoju statusu*, tiksliau jo esminiais elementais, kaip nepriklausomybė ir imunitetas ar valstybinės pensijos (nors vienodo teisėjų statuso principas gali būti vertinamas kaip fikcija dėl Konstitucinio Teismo teisėjų statuso specifikos), tai visi galutinės instancijos teismai taip pat negali būti „nelygūs“ savo bendrosios veiklos pagrindų elementais, tarp jų – visų priimamų aktų vienoda reikšme ne tik jų oficialumo (ar įstatymui prilygstančios juridinės galios), bet ir hipotetinio „doktrininio vertingumo“ požiūriu (nors gali būti nelygus antraplaniai aspektais, pvz., pagal tų aktų skelbimą teisės aktų registre, iki 2014 m. – leidinyje „Valstybės žinios“).

Todėl galima pagrįstai teigti, kad nėra ir negali būti jokių (iš Konstitucijos ir juo labiau iš Teismų įstatymo) kylančių kliūčių Konstitucinio Teismo nutarimuose panaudoti (nurodyti) ir tas LVAT nutartis (jų doktrininės nuostatas, priskirtinas oficialiai administracinei doktrinai), kurios nėra paskelbtos atitinkamame LVAT biuletenyje (ar teisės aktų registre, anksčiau leisto leidinio „Valstybės žinios“ numeriuose). Visa tai, beje, galima pasakyti

¹⁶ Tai iš dalies seka iš Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimo: „Kaip bendrosios kompetencijos teismai, *inter alia* Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas, pagal savo kompetenciją privalo užtikrinti atitinkamos jurisprudencijos tęstinumą [...], kaip *analogišką priedermę turi pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų sistemų aukščiausiųjų instancijų teismai (administracinių teismų sistemoje - Vyriausiasis administracinis teismas* [kursyvas mano.- E. Š.), taip ir Konstitucinis Teismas privalo užtikrinti konstitucinės jurisprudencijos tęstinumą (nuoseklumą, neprieštaringumą) ir savo sprendimų prognozuojamumą, remdamasis savo jau suformuota oficialia konstitucine doktrina bei precedentais“.

vertinant LAT aktus, jų skelbimą LAT biuletenyje ir jame nepaskelbtų nutarčių ar kitų aktų panaudojimą (nurodymą) Konstitucinio Teismo nutarimuose ar išvadosė.

PLATESNĖ JURISPRUDENCIJOS IR JOS „TRIJŲ DALYKŲ“ SAMPRATA

Suformulavus ir atsakius tris nurodytus klausimus, svarbu atskleisti platesnę jurisprudencijos sampratą ir ją susieti su konkrečiais teismų atliekamo įstatymų aiškinimo pavyzdžiais, kurie suponuoja (leidžia daryti) atitinkamas nagrinėjamai tematikai reikšmingas išvadas.

Jei pagal romėnų teisininką Ulpinjaną teisės mokslas (jurisprudencija) net dabar gali būti suprantamas kaip *teisingumo ir neteisingumo aspektu* kaupiamos ir plėtojamos žinios apie žmogiškus, gamtinius ir „dieviškus“ dalykus¹⁷ (pvz., *pranašų* karikatūrų, t. y. satyrinio įsivaizdavimo ribas)¹⁸, tai tokio mokslo sričių ar posistemių gali būti tiek, kiek yra tų žmogiškų, gamtinių ir „dieviškų“ dalykų, pvz., teritorinių vandenų ir jose esančių kontinentinių šelfų¹⁹, atmosferos ir joje retėjančio ozono sluoksnio, kosmoso ir jo „komercializacijos“,²⁰ tradicinių religinių bendruomenių ir dėl jų puoselėjimo numatomų „išpažinties paslapties“ neatskleidimo garantijų,²¹ geros valios kompensacijų²² ar atsakomybės už šioje srityje daromus teisės pažeidimus reglamentavimo modelių.²³

Visa tai suponuoja atitinkamas bendrąsias ir specialiąsias juridines žinias (platesnes ir siauresnes išvalgų sritis), tarp jų – pirminių konstitucinių ir antrinių (išvestinių)

¹⁷ Plg.: „*Juris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia*“. Daugiau žr., pvz., internete (<http://de.wikipedia.org/wiki/Rechtswissenschaft>).

¹⁸ Apie tai, kur prasideda ir baigiasi teisėta religinių pranašų politinė satyra žr., pvz., diskusijas internete (<http://www.alfa.lt/straipsnis/49788918/lietuvos-politines-satyros-ateitis-po-charlie>).

¹⁹ Kontinentiniame šelfe pakrantės valstybė turi suverenias teises jį tyrinėti bei eksploatuoti jo gamtos turtus. Daugiau žr., pvz., internete (<http://www.delfi.lt/verslas/transportas/s-klumbyte-ar-tikrai-lietuva-jau-uzbaige-savo-juros-erdviu-delimitavimo-procesa.d?id=64542146>), taip pat: I. Isokaitė. Baltijos regiono valstybių jūros erdvių reglamentavimo teisiniai ypatumai // *Teisė*. 2009, Nr. 73, p. 75-88.

²⁰ Daugiau žr., pvz., internete (http://en.wikipedia.org/wiki/Commercialization_of_space).

²¹ „Lietuvos Respublika garantuoja, kad išpažinties paslaptis jokių atveju nebus pažeista net ir tada, kai kunigas kviečiamas liudytoju arba dalyvauja teisminiame procese“ (Vilniuje 2000 m. gegužės 5 d. sudarytos ir Seimo 2000 m. liepos 20 d. įstatymu ratifikuotos Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties "Dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų" 8 straipsnio 1 dalis). Žr. informaciją apie konkordatus internete (pvz., <http://de.wikipedia.org/wiki/Staatskirchenvertrag>), taip pat: K. Valančius. Sutartys su Šventuoju Sostu: retrospektyva ir dabartis // *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. 2002, t. 21, p. 287-299.

²² Žr. Seimo 2011 m. birželio 21 d. priimtą Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymą, taip pat Religinių bendruomenių ir bendrųjų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymą.

²³ Žr. 42 išnašą, Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalį ([...] religinės neapykantos [...] kurstymu [...])“, plg. Seimo 2000 m. rugsėjo 26 d. priimto BK 170 straipsnį („Kurstymas prieš [...] religinę [...] žmonių grupę“), 171 straipsnį („Trukdymas atlikti religines apeigas ar religines iškilmes“ („Tas, kas [...], padarė baudžiamąjį nusizengimą“). Plg. Seimo 2007 m. lapkričio 18 d. pakeisto ATPK 214-12 straipsnį „Informavimo produkcijos, propaguojančios [...] religinę nesantaiką, gaminimas, laikymas arba platinimas“, kuris 2009 m. liepos 15 d. pripažintas netekusiu galios. Šiuo metu (2015 m. vasario pradžioje) galiojančioje ATPK aktualioje redakcijoje terminas „religinė nesantaika“ nevertojamas, jo turinys turi būti įžvelgiamas atitinkamose BK nuostatose.

administracinių teisinių žinių grupes bei jų dalimis esančią teismų jurisprudenciją, tiksliau “teismų jurisprudencijoje suformuluotas taisyklės”.²⁴

Minėtas dvi žinių grupes atitinkamai „determinuoja“ (nukreipia), pvz., Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimuose suformuluotas:

a) subtilaus „dieviško dalyko“, vadinamosios sakralinės erdvės, apsaugos aspektų gvildenimas iš pažiūros žmogiško azartinio pasilinksminimo atžvilgiu, t. y. *kazino* namų ar *bingo* salono įsteigimo vietos požiūriu (2011 m. birželio 21 d. nutarimas). Nagrinėjant Seimo narių grupės prašymą, minėtame nutarime konstatuota: „[...] tiek Priežiūros komisija, [...] prieš nusprendama leisti steigti [...] automatų ar bingo saloną, arba lošimo namus (kazino), tiek savivaldybės taryba prieš nusprendama sutikti, kad konkrečioje vietoje būtų steigiami lošimo namai (kazino), turi įvertinti ir tai, ar numatomos steigti azartinių lošimų įstaigos galėtų trukdyti bažnyčioms ir religinėms organizacijoms laisvai skelbti savo mokslą, atlikti savo apeigas, t. y. [...] negali priimti sprendimo, kuriuo [...] būtų sudaromos galimybės trukdyti bažnyčioms bei religinėms organizacijoms laisvai skelbti savo mokslą, atlikti savo apeigas“. Tokiu Azartinių lošimų įstatyme įtvirtintų valdymo subjektų galimybių ir jų ribų aiškinimu (Konstitucijos nuostatų pagrindu) pagilintos žinios apie įstatymų leidėjo teisėkūros turinį (maldos namų prieigų atžvilgiu), ir, kaip nebūtų keista, perfrazuotos atitinkamo konkordato suponuojamos idėjos. Jos gana netikėtai²⁵ tapo oficialia (teismine, konstitucine) jurisprudencija, o jos ekonominė politinė kritika²⁶ galėtų būti siejama su pastarųjų metų bendroju teisiniu diskursu ir tam tikra socialine beletristine kvazijurisprudencija (žr. toliau, t. y. minėtą 9 punktą). Administracinės teisės sistema pacituotame įstatymo aiškinyje, suformuluotame Konstitucijos 43 straipsnio 3 dalies kontekste, atitinkamai modeliuojama tiek, kiek atskleidžiamos valstybės valdymo institucijos (Valstybinės lošimų priežiūros komisijos) ir savivaldybių tarybų *administracinės diskrecijos* ribos.²⁷ Nors jų išvalgos suformuluotos konstitucinės patikros lygmenyje (atskaitos tašku laikant Konstituciją), jos pagal turinį iš esmės turėtų būti priskiriamos būtent oficialiajai administracinei jurisprudencijai. Sukurtas ne visų valstybės institucijų, bet tam tikrame įstatyme nurodytų valdymo institucijų įgaliojimų *konstitucinis vertinimas*, turintis įprastų įstatymo aiškinimo bruožų. Taigi formaliai sukurtas ne tiek Konstitucijos, kiek Azartinių lošimų įstatymo išaiškinimas. Išėity, kad administracinę teisminę jurisprudenciją kuria ne tik administraciniai teismai, bet ir tam tikra apimtimi (ir tam tikru tikslu)²⁸ Konstitucinis Teismas, nors jo leidžiamo biuletenio pavadinimas („Konstitucinė jurisprudencija“) tokio subtilumo neatspindi

²⁴ Antai LVAT 2012 m. gruodžio 18 d. nutartyje (adm. b. Nr. A822-2680/2012) pažymima: „Konstitucinio Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje analogiškas draudimas nebuvo nagrinėtas, [...] tačiau iš *jurisprudencijoje suformuluotų taisyklių* (kursyvas mano – aut.) darytina išvada, jog [...]“.

²⁵ Pareiškėjas (Seimo narių grupė) iš esmės kėlė klausimą, ar įstatymų leidėjas, pateikęs baigtinį sąrašą vietų, kuriose draudžiama organizuoti lošimus, ir nenustatydamas papildomo draudimo organizuoti lošimus dar kai kuriose kitose konkrečiose vietose, t. y. *šalia maldos namų bei švietimo įstaigų*, nenukrypo nuo Konstitucijos 1 straipsnio, 46 straipsnio 2,3 dalių, konstitucinio teisinės valstybės principo.

²⁶ Žr., pvz.: S. Kacas. Lošimų rinka nenori būti valdoma „virėjų“ // Lietuvos rytas, 2012 m. spalio 17 d., p. 11. (plg.: <http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/neeilineje-sesijoje-seimas-ketina-padovanoti-lietuviams-3500-nauju-losimo-a>).

²⁷ Žr. A. Antanaitytė, I. Danėlienė. Administracinės diskrecijos turinio ir ribų nustatymo problema: naujausios tendencijos teisės teorijoje ir teismų praktikoje // *Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija*, Vilnius, 2012, p. 643-671.

²⁸ Konstitucinis Teismas formuluoja ginčijamo įstatymo ar kito teisės aiškinimą, siekdamas ne „įsiterpti“ (žr. 29 išnašą) į kitų teismų ar valdymo institucijų veiklą, bet išgryninti konstitucinės patikros dalyką, t. y. sudaryti papildomas prielaidas tinkamai atlikti normų atitikties Konstitucijai patikrą. Žinoma, galima teigti, kad pacituota 2011 m. birželio 21 d. nutarimo nuostata pakankamai aiškiai rodo konstitucinės justicijos bandymą daryti įtaką savivaldybių tarybų veiklai.

(žr. toliau, t. y. 7 skyrių). Žinoma, tiek, kiek cituotas aiškinimas siejasi su bažnyčių ir kitų religinių organizacijų savarankiškumo, taip pat konstitucinių savivaldybių tarybų statuso sampratos plėtojimu, tiek jame pirmiausiai turi būti matoma oficiali (teisminė) konstitucinė jurisprudencija. Kaip ten bebūtų, neverta smulkmeniškai diskutuoti, kokio žinių pobūdžio (jomis grindžiamų principų) yra daugiau tame konstituciniame administraciniame traktavime. Akivaizdu, kad Konstitucinis Teismas „įsiterpė“²⁹ į kitų teismų vienos iš pagrindinių funkcijų (įstatymų ir kitų „ordinarinei teisei“³⁰ priskirtinų teisės aktų oficialaus aiškinimo) vykdymą, kuris iš esmės nelaikytinas konstitucinės justicijos pagrindine funkcija (laikytinas šalutine funkcija tiek, kiek ją reikia – paprastai *minimalistiniu* būdu – vykdyti dėl pagrindinės funkcijos: aiškinti Konstituciją užtikrinant jos viršenybę (aiškių ir juo labiau neaiškių) įstatymų ir kitų teisės aktų atžvilgiu).³¹

b) „gamtinio dalyko“, t. y. Varnikų botaninio zoologinio draustinio teritorijoje esančių Trakų istorinio nacionalinio parko miškų „106 kvartalo 4, 5, 6 sklypų“ statuso gvildenimas vertybiniu aplinkosauginiu požiūriu (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas dėl valstybinės reikšmės miškų plotų patvirtinimo). Vilniaus apygardos administracinis teismas iš esmės kėlė ir administracinio, ir konstitucinio lygmens problemą dėl to, kad, Vyriausybės 1997 m. priimto nutarimo priedėlio, vadinamosios „sudedamosios dalies“ nuostatoje 2002 m. pakeičiant, t. y. patikslinant atitinkamą Trakų rajonui tenkančio ypatingų miškų ploto hektarais dydį, esą pakito Varnikų kaime esančio miško „106 kvartalo 4, 5, 6 sklypų“ statusas (ar buvo sudarytos prielaidos tam statusui pakisti) *nepaisant dar nepriimto individualaus administracinio sprendimo dėl prašymo atkurti nuosavybės teises į šiuos sklypus*. Tokios pareiškėjo inicijuotos problematikos konstitucinis nagrinėjimas apipintas legendomis (be kita ko, dėl retų vabzdžių rūšių teritorijos paieškos, grandiozinių aplinkosauginių schemų analizavimo), kurių atgarsiai nesyk pasiekė šių eilučių autorių. Specifinis teisės aiškinimas vykdant abstrakčią normų kontrolę šiuo atveju pasireiškė tuo, kad nutarime aprašytas ginčytos Vyriausybės akto „sudedamosios dalies“ nuostatos, nustatančios miškų plotą hektarais (33,87 tūkst. ha), turinio ryšys būtent su Varnikų (o ne kitame) kaime esančiais administracinio ginčo sklypais, pirma, viso labo hipotetiškas (tai pažymima vartojant žodžius „pasak pareiškėjo“)³², antra, atskleistas panaudojant atitinkamų ministerijų parengtas *schemas* (jos nebuvo ir negalėjo būti ginčijamos konstitucinės justicijos lygmeniu). Toks konstitucinei justicijai neįprastas šaltinis atsispindi, pvz., nutarimo nuorodoje: „Iš bylos medžiagos (*inter alia* iš Žemės ir miškų ūkio ministerijos parengtos *schemas* (kursyvas mano – *aut.*) [...]), matyti, kad [...]“. Nesvarstant, ar tokią ministerijos parengtą schemą pavyko įterpti („įsegti“) į bylos medžiagos, kurios kopijuotas variantas paprastai visa apimtimi siunčiamas bylos šalims, segtuvą, svarbu pažymėti, kad pareiškėjo prašymo argumentai rodė poziciją, kad administracinį ginčą sudariusių miško sklypų (plotų) valdymas (priskyrimas Trakų rajonui)

²⁹ Žodis „įsiterpia“ – vienas iš Konstitucinio Teismo vartojamos terminijos subtilumų („perliukų“), pirmą kartą (epizodiškai) pavartotas, regis, 1994 m. kovo 16 d. nutarime, tačiau po penkių metų, t. y. nuo 1999 m. pradėtas vartoti dažnai, ypač po to, kai jį vartojant 2002 m. sausio 14 d. nutarime pradėta formuluoti kone revoliucinę normų patikros (*bylos dalyko*) diskrecinio išplėtimo doktriną („Konstitucinis Teismas, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja įstatymo, kurio atitikties Konstitucijai pareiškėjas neginčija, nuostatos, kuriomis *įsiterpiama* (kursyvas mano – *aut.*) į ginčijamo įstatymo reguliuojamus visuomeninius santykius, privalo tai konstatuoti“).

³⁰ Seimo ar Vyriausybės bei kitų valstybės institucijų teisėkūrą apimantis terminas „ordinarinė teisė“ pirmąsyk pavartotas, regis, Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime.

³¹ Daugiau žr., pvz. E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius, 2003, p. 271 (išvada Nr. 20).

³² Žodžiai „pasak pareiškėjo“ pavartoti įvairiose nagrinėjamo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimo nuostatose, tačiau jų neliko rezoliucijoje: „Pripažinti, kad [...] ta apimti, kuria Trakų rajonui patvirtinti [...] 33, 87 tūkst. ha [...] plotai apima ir [...] 106 kvartalo 4, 5, 6 sklypus, esančius [...] Varnikų kaime, neprieštarauja [...]“.

neišsprendus individualaus restitucijos klausimo prieštarauja tiek Konstitucijai, tiek restitucijos tvarką nustatančiam įstatymui. Nors pareiškėjas ginčyto akto neaiškino ir nevertino botaninių zoologinių draustinių ypatumų požiūriu, Konstitucinis Teismas savo metodinę prieigą grindė būtent istoriniu Varnikų miško specifikos atskleidimu.³³ Nutarimo rezoliuciją („neprieštarauja“) iš esmės nulėmė konstitucinio „kalibro“ (iš dalies administracinei teisės sistemai priskirtinas) argumentas, kad Vyriausybė pagal Miškų įstatymą, Žemės įstatymą ir restituciją reglamentuojantį įstatymą „turėjo įgaliojimus tvirtinti valstybinės reikšmės miškų plotus“ ir (*svarbiausia*) „tokie Vyriausybės įgaliojimai kyla [...] ir iš konstitucinių imperatyvų, kad [...] užtikrinti ypač vertingų vietovių, kaip visuotinę reikšmę turinčių nacionalinių vertybių, apsaugą bei gamtos išteklių racionalų naudojimą ir gausinimą yra viešasis interesas, kurį garantuoti yra valstybės konstitucinė priedermė.“ Pažymėjus, kad „nėra pagrindo teigti, kad [...] sklypai [...] Varnikų kaime būtinai turėjo būti natūra gražinti pretendui ar pretendams,“ konstatuota, kad atitinkamų sklypų nepriskyrimas minėtiems miškams iki 2002 m. gegužės 28 d. („o ne anksčiau“) „savaime nėra pagrindo teigti, kad „Vyriausybė veikė *ultra vires*, t. y. viršijo savo įgaliojimus“. Visa tai rodo, kad tik *miškų plotus hektarais* nurodančią (ir tam tikram rajonui pagal atitinkamą ministerijos schemą priskiriančią) Vyriausybės nutarimo nuostatą įmanoma išaiškinti.... konkrečiame kaime esančių sklypų statuso požiūriu (aišku didžiulėmis faktinių aplinkybių ir net sudėtingų aplinkosauginių schemų analizavimo pastangomis). Galima abejoti, ar toks teisės aiškinimas, nesant konstitucinio asmens skundo instituto, turėtų būti būdingas *abstrakčiai* konstitucinei normų patikrai (nors, žinoma, Latvijos Konstitucinio Teismo atliekama teritorijų planavimo dokumentų teisėtumo patikra gali būti pagrindu manyti kitaip). Kaip ten bebūtų, nebuvo suformuluota aiški jurisprudencija dėl tokių administracinei ir konstitucinei teisei itin svarbių aspektų: *pirma*, ar prasidėjus restitucijai ir jai nepasibaigus (neišnagrinėjus visų pateiktų prašymų atitinkamu būdu atkurti nuosavybės teises), Vyriausybė 5 ar 10 metų negali (ar gali labai maža apimtimi) įgyvendinti iš Konstitucijos (47 straipsnio 1 dalies, 94 straipsnio 1, 2 punktų) kylančius įgaliojimus valstybinės reikšmės miškų valdymo srityje, t. y. ne tik pagal įstatymą vieną kartą atsakingai nustatydamas, bet ir vėliau keletą kartų objektyviai *tikslindama* tų miškų plotus (apimti); *antra*, ar suinteresuoto asmens, siekiančio atkurti nuosavybės teises, *teisėtus lūkesčius* sukėlė vien tik tai, kad pirmą kartą (1997 m.) Vyriausybės nutarimu nustatant minėtus miškų plotus, į juos esą nepateko Varnikų kaime esantys miško sklypai, tradiciškai sieti su ypatinga botaninio zoologinio draustinio teritorija. Iškėlus ir atsakius klausimą dėl tokių neaiškumų, nei administraciniam teismui, nei Konstituciniam Teismui, matyt, nereikėtų dėti daug pastangų aiškinti ir vertinti, ar aptaki kaimų pavadinimų nenurodanti Vyriausybės nutarimo 2002 m. pakeista (patikslinta palyginti su 1997 m. redakcija) nuostata, kuri galbūt dėl joje padidinamo (tikslinamo) Trakų rajonui priskiriamų ypatingų miškų ploto išties lemia, be kita ko, Varnikų kaime esančių miško „106 kvartalo 4, 5, 6 sklypų“ statuso pokytį (*nepasibaigus 5 ar 10 metus dar trukšiančiam visų*

³³ Nurodyta, kad ginčo teritorija (miško sklypai) 1960 m. priskirta tais metais įsteigtam Trakų landšaftiniam draustinui, o 1991 m. – tais metais įsteigtam Trakų istoriniam nacionaliniam parkui. Pažymėta, kad visados siekta išsaugoti Varnikų miško kompleksą: „Lietuvos valstybė visą laiką [...] traktavo ir traktuoja kaip [...] ypatingą landšaftinę (kraštovaizdžio) ir botaninę-zoologinę vertę, kuriai turi būti nustatytas ypatingas teisinis režimas; tai yra visuotinai žinomas faktas.“ Nežiūrint to, nutarime atskleistas ir tam tikras valstybės teisėkūros nenuoseklumas. Pasirodo, atkūrus nepriklausomą Lietuvos Respubliką, atitinkami ginčo sklypai „tam tikrą laiką“ nebuvo Vyriausybės nutarimu priskirti valstybinės reikšmės miškų plotams ir kad tai buvo padaryta tik 2002 m. gegužės 28 d. pakeitus Vyriausybės 1997 m. spalio 23 d. nutarimą. Be to, „[...] nuo restitucijos proceso pradžios buvo draudžiama natūra atkurti nuosavybės teises į miškus, esančius ypač vertingose teritorijose, [...] valstybiniuose draustiniuose, *arba toks nuosavybės teisių atkūrimas buvo labai ribojamas* (kursyvas mano – aut.).“

piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises į tame kaime esančius žemės ar miško sklypus nagrinėjimui), suderinama su Konstitucija, *ją traktuojant kaip vientisą aktą*, apimančią ir pakankamai eksplcitinius valstybinės reikšmės miškų apsaugos bei valdymo pagrindus, ir implicitinius restitucijos tvarkos aspektus. Akivaizdu, kad ginčytas Vyriausybės nutarimas lemia (gali lemti) keliuose šimtuose kaimų esančių miško (ar žemės) sklypų statuso pokyčius. Todėl abejotina, ar tam tikri trys Varnikų kaime esantys miško 106 *kvartalo sklypai*, nenurodyti nei ginčytoje Vyriausybės akto „sudedamosios dalies“ nuostatoje, nei nagrinėjamo Konstitucinio Teismo nutarimo pavadinime, pagrįstai nurodyti šio nutarimo rezoliucijoje (žr. citatą 32 išnašoje), tuo tarsi patekdami į konstitucinio paveikslo „pirmąjį planą“;

c) „žmogiško dalyko“ – antrosios pakopos (magistro) teisės universitetinių studijų ir doktorantūros absolventės pretendavimo į laisvą apylinkės teismo teisėjo vietą pagrindų aiškinimas (2008 m. vasario 20 d. nutarimas). Nagrinėtas LVAT prašymas, kuris buvo grindžiamas abejone dėl to, kad iš Teismų įstatymo, aiškinamo kartu su Aukštojo mokslo įstatymu, sisteminiu požiūriu išplaukiantis teisinis reglamentavimas esą *nenustatytas* ginčytame Vyriausybės nutarime.³⁴ Tokia abejonė minėtame nutarime išsklaidyta, nustačius, kad ginčytame Vyriausybė nutarime tik „*expressis verbis*“ (taigi tik pažodžiui) nėra išreikšta nuostata, kuri gali ir turi išvengiama pirmiausia Teismų įstatyme, o to po tame Vyriausybės nutarime: pretenduoti į apylinkės teismo ar bet kurio kito teismo teisėjo pareigas negali asmuo, kuris „turi tik teisės magistro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio“. Papildomai išplėtotą teisėjų karjeros ir tapimo teisėjais *Konstitucijos suponuoja samprata*. Būtent iš Konstitucija (o ne iš Teismų įstatymo) esą išplaukia šalutiniai nagrinėtos problematikos aspektai, tarp jų – teisininkų, nesančių apylinkės ar apygardos teismo teisėjais, galimybės išsyk pretenduoti į laisvas Apeliacinio teismo, LAT ar LVAT teisėjų vietas konstitucinė *garantija*: „[...] nors dominuojantis aukštesnės grandies teismų teisėjų korpuso formavimo principas yra teisėjų profesinės karjeros principas [...], pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad aukštesnės grandies teismų teisėjais galėtų tapti tik teisėjai; [...] teisėjų profesinės karjeros principo suabsoliutinimas sudarytų prielaidas teismų sistemai tapti pernelyg uždara, *rutiniškai ir pan.* (kursyvas mano – *aut.*)“. Tuo sukurta administracinė ir konstitucinė teisėjų (ir jais pretenduojančių tapti teisininkų) *profesinės karjeros pagrindų jurisprudencija*. Tiesa, sukeltas tam tikras neaiškumas, kadangi neaišku, kada ir dėl ko konkrečiai (ar tik dėl disertacijos apgynusių mokslininkų nepatekimo į apeliacinės ar kasacinės instancijos teismą?) gali pasireikšti nurodytas „teismų sistemos tapimas rutiniška“ (juolab ką apima mįslingas trumpinys: „ir pan.“). Tačiau pagrindė abejonė dėl Konstitucinio Teismo pasirinktos įstatymo ir

³⁴ Šiuo LVAT prašymu (priimtu nagrinėjant administracinę bylą pagal pareiškėjos E. G., siekusios pretenduoti į teisėjus ir turėjusios teisės magistro bei teisės daktaro laipsnius, tačiau neturėjusios bakalauro laipsnio, skundą atsakovui Nacionalinei teismų administracijai) atitinkamai ginčyti Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas (*ta apimtimi, kuria* esą "nenumatytos privalomos nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti"). Parasčiau tariant, LVAT suformuluotas Vyriausybės nutarimo aiškinimas grindžiamas pozicija, kad tame nutarime nėra to, kas turėtų būti pagal Teismų įstatymą (aiškinamą kartu su Aukštojo mokslo įstatyme atsispindinčia aukštojo išsilavinimo samprata, apimančia „pagrindines studijas“, t. y. „pirmosios pakopos studijas“ ir kartu jas baigiant įgyjamą bakalauro laipsnį). *Jei Konstitucinis Teismas būtų sutikęs su tokiu aiškinimu ir nustatęs ginčyto Vyriausybės nutarimo prieštaravimą Teismų įstatymui (aiškinamo kartu su Aukštojo mokslo įstatymu), tai negalima atmesti, kad LVAT būtų galėjęs baigti nagrinėti administracinę bylą pareiškėjai palankiu būdu (jos naudai).*

„poįstatyminio akto“ suderinamumo nustatymo metodologijos, kurios nenumatė pareiškėju buvęs LVAT, susijusi su tuo, kad *tais pačiais argumentais* identifiukuotas tiek Teismų įstatyme pakankamai eksplicitiškai (nors ir ne visai tiksliai, tik iš dalies pažodžiui) išreikštas reglamentavimas, tiek ginčytame Vyriausybės nutarime esą implicitiškai esantis analogiškas reguliavimas. Akivaizdu, kad iš Konstitucijos išvedant vienintelį „konstituciškai komfortabilų“ Teismų įstatymo aiškinimo variantą („Tik šitaip aiškinamos minėtos įstatymų nuostatos - nors jose ir nėra įtvirtinta eksplicitinio reikalavimo, kad asmenys, įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, būtų įgiję dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, - atitinka *konstitucinę teisėjo profesijos sampratą* (išryškinta mano – aut.)“), savaime negali būti peršama išvada, kad analogišku Konstitucijos suponuojamu aiškinimu reikia grįsti Vyriausybės nutarime pažodžiui net minimaliai neišreikšto reglamentavimo atitiktį Teismų įstatymui. Todėl susidaro įspūdis, kad buvo rinktasi iš dviejų variantų: arba abiejuose teisės aktuose (tiek Teismų įstatyme, tiek Vyriausybės nutarime) yra netobulumų ir pagrindų įžvelgti ydingą neaiškumą ir kartu prieštaravimą „konstitucinei teisėjo profesinei sampratai“, arba abiejuose šiuose aktuose visgi yra (įstatyme šiek tiek daugiau, Vyriausybės nutarime šiek tiek mažiau eksplicitiškai suponuojamo) tokio reguliavimo, kurio reikalauja Konstitucija (apie interpretavimo „aktyvizmą“ žr. toliau, t. y. 6 punkte formuluojamą paskutinę „e“) išvadą);

Panašiai galima vertinti dar vieną pavyzdį: Konstitucinio Teismo suformuluotą Vyriausybės teisėkūros „įvadinio pagrindimo“ konstitucinių aspektų aiškinimą. Pasirinkta diskutuotina pozicija, kuri neabejotinai reikšminga administracinės teisės žinioms (apie Vyriausybės nutarimų kvazipreambules ar pirmines nuorodas): „Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą“ (2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas). Tuo Konstitucinis Teismas: a) tarsi nubrėžė ribą tarp individualių viešojo administravimo aktų, kuriuos būtina motyvuoti (pagrįsti), ir tokių individualių (vienkartinio taikymo) ar norminių Vyriausybės aktų, kuriuose nėra nurodytas jų priėmimo teisinis pagrindas (ir juo labiau motyvai; pvz.: „Siekdama [...]); b) netiesiogiai aprobavo prieštaringą Vyriausybės aktų leidimo praktiką, kai vienu nutarimų pradžioje nurodomi konkretūs įstatymai ar kiti teisės aktai, kuriais remiamasi (pvz.: „Vadovaudamasi [...]), kituose – jie nenurodomi (pvz.: „Vyriausybė nutaria: [...]); c) nepasinaudojo proga užtikrinti didesnę aiškumą ir suinteresuotų asmenų teisinį tikrumą, t. y. pareikalauti, kad nutarimuose, kuriuose nenurodomas jų išleidimo pagrindas, įtvirtintas įstatymo lygmeniu, būtų bent nurodomas atitinkamas (tiesiogiai taikomos) Konstitucijos 94 straipsnio punktas (jame įtvirtintas atitinkamas Vyriausybės įgaliojimas, pvz., *tvarkyti karšto reikalus*). Apskritai, toks išaiškinimas nors ir susijęs su konstituciniu reikalavimu, kad „poįstatyminiai“ aktai turi būti priimami įstatymo pagrindu, tačiau pernelyg apima redakcinius techninius nutarimų „informuotumo“ aspektus ir todėl, matyt, turėtų būti formuluojamas ne oficialios konstitucinės justicijos lygmeniu, bet (2012 m. rugsėjo 18 d. priimtame) Teisėkūros pagrindų įstatyme ir gerokai anksčiau teisingumo ministro patvirtintose rekomendacijose,³⁵ taip pat teisės pagrindų vadovėliuose bei administracinės teisės srities monografijose.³⁶

Beje, jei Seimo darbo tvarką nustatančios Seimo statuto nuostatos (jų turinio įžvalgos) taip pat turėtų būti priskiriamos tiek konstitucinės, tiek administracinės teisės žinių sistemoms, tai išeitų, kad vėl dualistinę (dvejopo reikšmingumo) jurisprudenciją galima matyti tokia Konstitucinio Teismo itin konceptualia (kūrybiškai ambicingame) aiškinime: „tik lingvistinis Seimo statuto [...] aiškinimas reikštų ir tai, kad [...] reaguoti į

³⁵ Žr. Teisingumo ministro 1998 m. rugsėjo 17 d. įsakymą Nr. 104 „Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų rengimo rekomendacijų“.

³⁶ Pz.: A. Bakaveckas. Administracinė teisė: teorija ir praktika. I dalis. Vilnius, 2012.

Konstitucinio Teismo nutarimus [...] yra tik vieno Seimo komiteto - Teisės ir teisėtvarkos komiteto [...] monopolis. Šitaip aiškinant [...] būtų iškreipta, netgi paneigta, ir Konstitucinio Teismo nutarimų bei juose formuluojamos oficialiosios konstitucinės doktrinos teisinė reikšmė [...]. Pabrėžtina, kad [...] galimas ir kitoks, būtent sisteminis, teleologinis, *įstatymų leidėjo racionalumo bei teisinio reguliavimo konstitucingumo prezumpcijomis grindžiamas [...] aiškinimas* (kursyvas mano – aut.), kai nekyla abejonių dėl [...] reguliavimo atitikties Konstitucijai“ (2005 m. sausio 19 d. nutarimas). Šiame cituotų ir gausiai kupiūruotų teiginių junginyje (tarsi sukuryje!) atsiskleidžia bandymas įvairiais metodais išsklaidyti abejones dėl vieno Seimo komiteto esą išimtinių (tarsi monopolistinių) įgaliojimų reaguojant į Konstitucinio Teismo nutarimus teikti įstatymų pakeitimų projektus. Abejonė išsklaidyta nurodant, kad tuos įgaliojimus galima aiškinti kaip *pareigą*, taigi ne išimtinę diskrecijos teisę: „[...] negalima aiškinti [...] esą [...] šios teisės neturi joks kitas Seimo komitetas, joks kitas Seimo, kaip Tautos atstovybės, struktūrinis padalinys, joks kitas Seimo narys ar Seimo narių grupė“.

PENKIOS IŽVALGOS

Ką turi bendro visi penki aukščiau atskleisti teisės aiškinimo ir vertinimo pavyzdžiai (kazino namų ar bingo salonų steigimo tvarkos, Trakų rajono Varnikų kaime esančių miško sklypų apsaugos, bakalauro laipsnio neturinčios teisės magistrantės ir mokslų daktarės pretendavimo į laisvą teisėjo vietą procedūros, Vyriausybės nutarimų „preambulių“, formaliai išimtinių vieno Seimo komiteto įgaliojimų aspektų doktrininiai gvildenimai)? Tiek konstitucinės, tiek administracinės jurisprudencijos aspektų atsispindėjimas nurodytų teisės aktų išaiškiniame suponuoja pagrindą formuluoti tokias įžvalgas:

a) administracinių teismų formuluojami įstatymų aiškinimai (jų visuma, oficiali administracinė jurisprudencija) reikšminga jų inicijuotai konstitucinei normų patikrai, ypač jei tą patikrą atliekant nepatikslinamas jos dalykas, taigi klausimas tiriamas ir atsakomas taip, kaip jį iškėlė pareiškėjas, pvz., minėtos Varnikų kaimo miško „106 kvartalo 4, 5, 6 sklypų“ bylos atveju). Jei Konstitucinis Teismas nesutinka su pareiškėjo aiškinimu, tačiau mato galimybę nagrinėti prašymą pagal jame keliamą problemą, jis gali tai arba aiškiai pažymėti, arba subtiliai (netiesiogiai) parodyti formuluodamas šiek tiek kitokią normų turinio sampratą. Nesutikimas iš esmės turėtų būti pažymimas (pareiškiamas) prašymo priėmimo stadijoje, o priėmus ir po kelių metų pradėjus tirti prašymą – tik išimtiniais atvejais, pirmenybę teikiant subtiliam aiškinimo patikslinimui. Vienas ryškesnių nesutikimų dėl įstatymo aiškinimo pastaraisiais metais pavyzdžių – Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas *atsisakyti priimti* (nagrinėti) LVAT prašymą (ištirti *partijų viešojo finansavimo*, t. y. valstybės biudžeto dotacijos skyrimo partijoms teisinius pagrindus) dėl esą keliamų teisės taikymo klausimų (esą pareiškėjo siekio išsiaiškinti normų turinį).³⁷ Šiame sprendime galima įžvelgti priešingą poziciją, kad ginčytas reglamentavimas apima LVAT neįžvelgtą (pasigestą) tam tikrą *implicitinę* nuostatą, t. y. nedraudžia (o tai reiškia leidžia) gauti dotaciją ir tai partijai, kuri teisiškai atsiranda, kai sėkmingai Seimo rinkimuose pasirodžiusi (pagal jų rezultatus

³⁷ „Pareiškėjui nekyla abejonių dėl to, kad [...] partija perima buvusių partijų teises ir pareigas, tačiau kartu jo prašyme teigiama, kad ji neperima teisės gauti valstybės biudžeto asignavimų [...]. Pareiškėjas nepateikia teisiųjų argumentų, kodėl, jo manymu, reorganizuota sujungimo būdu politinė partija [...] negali gauti atitinkamų valstybės biudžeto asignavimų, jei minėtoje nuostatoje aiškiai nurodyta, kad šie asignavimai neskiriami tik likviduojamoms ir pertvarkomoms (pakeičiant teisinį statusą) politinėms partijoms. Taigi konstatuotina jog pareiškėjas savo prašyme kelia klausimą, ar [...] turi teisę [...] Iš pareiškėjo prašyme išdėstytų argumentų matyti ir tai, kad jis siekia išsiaiškinti, ar [...]“ (Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas).

dotaciją gauti galėjusi) partija reorganizavimo būdu susivienija su kita (dotacijos gauti negalėjusia) partija. Išeitų, kad *viską nulėmė būtent įstatymo aiškinimas*. Pareiškėjas, matyt, būtų galėjęs veiksmingai inicijuoti normų patikrą, jei būtų pasirinkęs priešingą įstatymo aiškinimo variantą ir problemos kėlimo priegą: ar tai, kad įstatyme aiškiai nedraudžiama gauti dotaciją, t. y. sudaromos prielaidos minėtai naujai partijai gauti dotaciją, neprieštaruoja *valstybės biudžeto lėšų atsakingo ir pagrįsto skyrimo Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose nedalyvavusiai ir po šių rinkimų teisiškai atsiradusiai partijai* pagrindams, kylantiems iš Konstitucijos 127 straipsnio ir teisinės valstybės principo (šis principas beje, matyt, reikalauja, kad visi esminiai valstybės biudžeto lėšų skyrimo partijoms aspektai turi būti aiškiai reglamentuojami ir nesudaromos prielaidos kilti neaiškumams, suinteresuotų asmenų teisiniam netikrumui). Taip suformuluotą prašymą Konstituciniam Teismui, matyt, būtų neišvengiamai tekę priimti nagrinėti. Beje, tas pats 2015 m. sausio 15 d. sprendimo pavyzdys leidžia teigti, kad Konstitucinio Teismo formuluojami (ar net suponuojami) ginčijamų įstatymų išaiškinimai (jų visuma, oficiali ir „mišri“, t. y. *dualistinė*, „administracinė konstitucinė“ jurisprudencija) svarbūs administracinių bylų nagrinėjimui ir iš esmės negali būti nepaisomi (nenurodomi, negvildenami) kitų teismų sprendimuose. Argumentuotas nukrypimas (bet ne ignoravimas, juo labiau ne apylinkės ir apygardų teismų lygmenyse) pateisinamas ypatingais atvejais, pažymint konkrečių administracinės, civilinės ar kitokios bylos faktinių aplinkybių nulemtą būtinybę (žr. e);

b) Konstitucinio Teismo atliekami įstatymų aiškinimai gali turėti (kartais turi) specifinių konstitucinio apibudavimo (perfrazavimo, pavertinimo) bruožų. Jie atsispindi ne tik minėtame kazino namų ir bingo salonų steigimo tvarkos aiškinyje, bet ir, pvz., išskirtinį rezonansą sukėlusioje *medžioklės byloje* ir joje (pagal Seimo narių grupės prašymą) atsispindinčios kone milžiniškos pastangos išaiškinti „medžioklės plotų ir medžioklės plotų vienetų“ sampratą.³⁸ Išeitų, kad tikslinga leisti ne tik Konstitucinio Teismo suformuluotų Konstitucijos aiškinimų 1993-2009, 2010-2013 m. tomus,³⁹ bet ir suformuluotų įstatymų išaiškinimų knygas;

c) nors LVAT formuluojami įstatymų aiškinimai (ypač taikant sisteminių kelių įstatymų aiškinimą Konstitucijos nuostatų kontekste) taip pat gali turėti konstitucinio apibudavimo (perfrazavimo) bruožų (žr. d), tačiau formaliai negali būti laikomi tokia oficialios konstitucinės ar administracinės jurisprudencijos dalimi, kuri saistytų Konstitucinį Teismą (jo galimybių papildomai aiškinti patikros dalyką atžvilgiu; žr. e) ar, pvz., universitetuose būtų studijuojama ne tiek administracinės, kiek konstitucinės teisės paskaitų metu;

d) vien tik Konstitucinis Teismas nesudaro atskirtos konstitucinės justicijos sistemos, kurią bandyta apibrėžti Konstitucinio Teismo nutarime atskleidžiant tris Konstitucijoje numatytas teismų sistemas. Todėl platesnės konstitucinės teisės sistemos dalimi, t. y. sąlygiškais konstituciniai teisės šaltiniais, galima laikyti tiek LVAT nutartyse konstituciniu požiūriu, pvz., *sąžiningos konkurencijos užtikrinimo principo atžvilgiu*, atitinkamai

³⁸ Plg. ypatingą įstatymo aiškinimą ir kartu jo tam tikro ydingumo vertinimą: „Toks Medžioklės įstatymo 7 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas, kai viena [...] norma bandoma aprėpti iš esmės skirtingas teises kategorijas ir reguliuoti iš esmės skirtingus teisinius santykius, yra prieštaringas ir dviprasmiškas; jis taisytinai iš esmės. [...] Pabrėžtina, kad norint atskleisti Medžioklės įstatyme įtvirtintą medžioklės plotų ir medžioklės plotų vienetų sampratą, *inter alia* išsiaiškinti šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą, nepakanka taikyti vien lingvistinį, verbalinį teisės aiškinimo metodą, bet reikia taikyti ir teisės aiškinimo metodus, įskaitant teleologinį ir sisteminių“ (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas). Tokioje citatoje galima *kritiškai įžvelgti*, kad pirmiausia turėjo būti baigtas įstatymo aiškinimas, o tik po to formuluotas priekaištas dėl to, kad kažkas ydinga ir taisytina iš esmės.

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos 1993–2009. Sudarė K. Jankauskas, E. Jarašiūnas, V. Staugaitytė. Vilnius, 2010; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos 2010–2013. Sudarė V. Staugaitytė. Vilnius, 2014.

išgryninamus taikomų įstatymų aiškinimus (kaip antai: dėl Vietos savivaldos įstatyme numatytos savivaldybių galimybės *nerengiant konkurso* pavesti savivaldybės įmonei teikti viešas želdinių priežiūros viešosiose vietose priežiūros paslaugas; 2011 m. kovo 31 d. nutartis, adm. b. Nr. A822-2563/2011), tiek bendrosios kompetencijos teismo, pvz., LAT 1999 m. rugsėjo 14 d. nutartyje (civilinė byla Nr. 3K-7-268/1999) formuluojamą konstitucinio *unitarinės valstybės* teritorijos neskaidymo į autonominius darinius principo samprata atitinkamo įstatymo aiškinimo kontekste (pvz., savivaldybės tarybos galimybių vartoti nevalstybinę kalbą ribų požiūriu);

e) jei Konstitucinio Teismo nesaisto prašymus jam teikiančių administracinių ir kitų teismų formuluojami ginčijamų įstatymų aiškinimai (galimybės patikslinti, savo pastangomis išsigryninti tyrimo dalyką), tai kyla klausimas, kodėl (kuo remiantis) administracinius ir kitus teismus jų nagrinėjamosiose bylose turėtų saistyti Konstitucinio Teismo suformuluoti tose bylose taikytinų įstatymų aiškinimai, kurių dalis gali būti paremti Konstitucija (susieti su jos nuostatomis). Atsakymas aiškus tik iš dalies: besąlygiškai saistyti turėtų tik tokie Konstitucinio Teismo suformuluoti įstatymų aiškinimai, kuriuose įterptas konstatavimas, jog *kitoks įstatymo supratimas reikštų įstatymo prieštaravimą Konstitucijai*, t. y. Konstitucinio Teismo pasirinktas kelias yra vienintelis įstatymo, jei jis suprantamas tam tikru požiūriu, laikymo neprieštaraujančiu Konstitucija būdas (vaizdžiai tariant, „konstituciškai komfortabilus“ aiškinimus). To pavyzdys – minėto pretendentų į teisėjus rengimo vientisose universitetinėse teisės studijose „išgelbėjimas“ nuo potencialaus apmirimo populiarėjant trumpesnei ir pigesnei antrosios pakopos magistrantūros studijų alternatyvai. Pasireiškė „aktyvistinė“ jurisprudencija, grindžiama ne tik Konstitucija, bet ir įstatymu: „Kitoks aiškinimas, būtent kad pirmosios pakopos teisės studijos gali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, reikalingo pretendentams į teisėjus, paneigtų ne tik konstitucinę teisėjo profesijos sampratą, bet ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose (visų pirma įstatymuose) įtvirtintą teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio sampratą“ (minėtas 2008 m. vasario 20 d. nutarimas). „Aktyvizmas“ šiuo atveju pasireiškia ir tuo, kad prieš tai nurodoma dvejonė ir pripažįstama kontrargumentų galimybė, tačiau tai išsyk paneigiama: „nors pirmosios pakopos (pagrindinės) teisės studijos pačios savaime negali užtikrinti teisėjo darbui pakankamo išsilavinimo lygio, jos yra būtinos ir negali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, reikalingo pretendentams į teisėjus [...]“ (ten pat). Tokia aiškinimo prieiga ir jos suponuojama technika („kitos aiškinimais [...] reikštų [...]“ ar „kitaip aiškinant [...] būtų [...]“), beje, pritaikoma ir Konstitucijos atžvilgiu, tuo užbėgant „už akių“ alternatyviam Seimo, bendrosios kompetencijos teismų ir kitų valdžios institucijų ar mokslo įstaigų (alternatyviam) interpretavimui: „Kitoks (*bet koks esmingai kitoks, nei tas, kurį suformulavo konstitucinė justicija – aut.*) Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių bendrosios kompetencijos teismų instancinę sistemą, aiškinimas, taip pat tuo kitokiu šių Konstitucijos nuostatų aiškinimu grindžiamas teisinis reguliavimas sudarytų prielaidas [...], paneigtų [...]“ (2006 m. gegužės 9 d. nutarimas); „Kitoks [...] specialios teisėjų institucijos patarimo neskirti asmens teisėju [...] teisinės galios ir teisinių padarinių aiškinimas [...] reikštų, kad [...]]; toks aiškinimas būtų nesuderinamas [...]“ (ten pat).

SĄLYGIŠKAI UNIVERSALIOS IR „ŠAKINĖS“ (SPECIALIZUOTOS) JURISPRUDENCIJOS ASPEKTAI

Grįžtant prie Ulpinjano suformuluoto jurisprudencijos apibrėžimo, svarbu patikslinti, kad jei teisinių išvalgų išties turėtų būti tiek, kiek yra minėtų žmoniškų, gamtinių ar „dieviškų“ dalykų, tai išeitų, kad specializuoto amato teisininkas nepajėgus aprėpti viską tolygiai.

Antai meno ir nuomonės laisvės įgyvendinimo minėtomis *religinėmis karikatūromis* ribojimas turi būti suprantamas konstituciniu, administraciniu, civiliniu, mokestiniu ar baudžiamuoju teisiniu lygmenimis, t. y. gvildenamas tokiais požiūriais, kaip lengvatinio PVM tarifo netaikymas (atitinkamai institucijai pripažinus leidinį nesilaikančiu profesinės etikos),⁴⁰ įspėjimas ar laisvės atėmimo bausmės skyrimas leidinio redaktoriui, leidyklos uždarymas, tiražo ar spaustuvės konfiskavimas. Tačiau pirmiausiai būtina bent minimaliai žinoti, kuo *satyra* skiriasi (nesiskiria) nuo kitų vaizduojamų menų, kokia jos specifika ir ar ją geba (negeba) suprasti įprastas, t. y. „vidutinis statistinis skaitytojas“.⁴¹ Be to, privalu pajėgti vertinti, ar minėtų *pranašų* satyrinis perteikimas tam tikrose situacijose atitinka Lietuvos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalies nuostatą: „nesuderinama su [...] kurstymu“.⁴² Tačiau kada ir kaip prasideda (baigiasi) satyrinis „kurstymas“ (tarsi sovietiniais laikais ir Lietuvos Respublikos 1996 m. įstatyme numatytas užsienio valstybių „ardomosios veiklos vykdymas“),⁴³ kaip vakarietiškoje kultūroje⁴⁴ karikatūristą kurstytoją atskirti nuo karikatūristo „nekurstytojo“ ir visa tai „tobulai“ išreikšti tam skirtoje teismų arba akademinėje mokslinėje jurisprudencijoje?

Vengiant aiškaus ir paprasto „praktinio“ atsakymo, kurio iš esmės neįmanoma suformuluoti būtent aiškiai ir paprastai,⁴⁵ svarbu pereiti į abstraktesnę mokslinį lygmenį ir pažymėti specialių (taip pat bendrųjų) teisinių žinių reikšmę.

Teisinės minties pagrindu kaupiamos bei plėtojamos juridinės žinios, nepriklausomai nuo dalykų įvairovės ir profesionalaus suformulavimo lygmenų gausos (pirmapradžiu akademinio pedagoginiu, konceptuali moksliniu, formaliu legislatyvinu, doktrininu justicijos lygmenimis), gali būti vertinama tiek kaip vientisa (vienaskaitinė, lot. *Jus*) ir sudaranti bendrąją profesionalę jurisprudenciją, tiek kaip turinti struktūrą (daugiskaitinė, lot. *Jura*), taigi sąlygiškai skaidoma pagal subjektus, pobūdį ar sritis.⁴⁶ Todėl gali (turėtų) būti

⁴⁰ Pagal Seimo 2012 m. birželio 29 d. naujai įterptą Pridėtinės vertės mokesčio 19 straipsnį 3 dalies 4 punktą, standartinio 21 procento tarifo išlyga, t. y. „Lengvatinis 9 procentų PVM tarifas“ netaikomas „erotinio ir (ar) smurtinio pobūdžio arba profesinės etikos nesilaikančius leidinius, kuriuos tokiais pripažino teisės aktų įgaliota institucija [...]“.

⁴¹ Daugiau apie šią diskutuotiną, Vilniaus apygardos teismo žurnalisto baudžiamojoje byloje suformuluotą kategoriją žr. internete (<http://www.delfi.lt/verslas/media/hmickevicius-baudziamoji-atsakomybe-uz-izeidimazurnalistui-neissivysciusiu-saliu-praktika.d?id=41638449>), taip pat: A. Šindeikis. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2011.

⁴² Daugiau žr., pvz., interneto portale delfi.lt 2015 m. sausio 15 d. skelbtą R. Sadausko-Kvietkevičiaus straipsnį „Kodėl „Charlie Hebdo“ negalėtų būti leidžiamas Lietuvoje?“ (<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/r-sadauskas-kvietkevicius-kodel-charlie-hebdo-negaletu-buti-leidziamas-lietuvoje.d?id=66869048>).

⁴³ Seimo 1996 m. gruodžio 19 d. priimtu įstatymu Nr. VIII-49 patvirtintuose Nacionalinio saugumo pagrinduose nustatyta: Valstybės valdžia privalo apsaugoti Lietuvą nuo užsienio valstybių slaptųjų tarnybų ir jų priedangos struktūrų *ardomosios veiklos* (kursyvas mano – aut.) [...]“ (I dalies 4 skyrius).

⁴⁴ Daugiau žr., pvz.: M. A. Glendon, N. W. Gordon, Ch. Osakwe. Vakarų teisės tradicijos. Vilnius, 1993.

⁴⁵ Antraip Lietuvoje (ir net Europos Parlamente) nebūtų kilusios emocijų kupinos diskusijos dėl leidinio „Respublika“ rezonansinių karikatūrų ir su jomis susietos publikacijos antraštės „Kas valdo pasaulį?“ (daugiau žr., pvz., internete: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/zydu-advokate-praso-vtomkui-skirti-bauda.d?id=7028489>).

⁴⁶ Šiuo siauresniu ir platesniu požiūriu galima analogiškai vertinti teisės mokslą (vienaskaitinį variantą) kaip pirmiausia tradicinę pirmapradę teisės teoriją (dogmatiką) ir teisės mokslus (daugiskaitinį variantą). Pastarąją kategoriją nederėtų suprasti tik teisės filosofijos ar teisės sociologijos (juo labiau teisės istorijos ar

įžvelgiama ir bendroji teisės dogmatika (Hanso Kelseno terminais šnekančią, grynoji teisės teorija)⁴⁷, ir specializuota administracinės ar baudžiamosios teisės teorija, netgi gerokai siauresnė socialinio aprūpinimo teisės dogmatika,⁴⁸ kurioje, pvz., visiškai kitaip (nei oficialioje konstitucinėje jurisprudencijoje) suprantama *teisėjų valstybinių pensijų* prigimtis, paskirtis ir teisinio išvedimo pagrindas.⁴⁹ Be to, dabartinio socialinio politinio diskurso teisinėmis aktualijomis kontekste galima sąlygiškai įžvelgti minėtą neprofesionalią ir chaotišką kvazijurisprudenciją (žr. toliau, t. y. 8 punktą).

Tą patį galima pasakyti apie teismų vykdomo teisės aktų aiškinimą (vertinimą). Jis grindžiamas tam tikromis žiniomis (pvz., apie ekonomines sankcijas, „baudines sankcijas“, „baudines netesybas“, teisės spragas ir jų užpildymą analogijos būdu, materialines, procesines ar blanketines normas).⁵⁰ Todėl teisiųjų žinių grupės ir pagal jas (ar jas plėtojant) juridiškai aiškintų reglamentuojamų dalykų sistemos sudaro pagrindą matyti atitinkamas išaiškinimų (kaip *jurisprudencijos*) grupes. Derėtų matyti tiek bendrąją teismų jurisprudenciją (tarpdalykiniais aspektais), tiek Konstitucinio Teismo, administracinių teismų ir bendrosios kompetencijos teismų jurisprudenciją (jos kontekste – ypač „kasacinio teismo jurisprudenciją“⁵¹), juo labiau Europos Žmogaus Teisių Teismo teisinę kūrybą, kurią apibūdinantis raktinis žodis „jurisprudencija“ Lietuvos 1997 m. gležnoje teisinėje literatūroje ir joje vartotoje terminijoje sukėlė tikrą ažiotažą.⁵²

Išeitų, kad nebuvo (nėra) nieko keisto ar naujo, kai iki 1999 m. pirmuosius Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimuose plačiąją prasme santūriai vartojamas terminas „doktrina“, pažymint, pvz., kad: „Teisės doktrinoje ir įstatymuose [...]“ (1995 m. birželio 1 d. nutarimas), „Pagal teisės doktriną [...]“ (1996 m. vasario 28 d. nutarimas), vėliau – kitų subjektų „jurisprudencija“⁵³. Apie tai, kad pats Konstitucinis Teismas turi (nuo 1993 m. turėjo) savo jurisprudenciją, pirmą kartą Konstitucinio Teismo aktuose, regis, pažodžiui nurodyta 1999 m. gegužę, tačiau, kaip nebūtų keista, perteikiant pareiškėjo (Seimo narių grupės) atstovo Česlovo Juršėno „teismo nagrinėjimo metu“ išsakytus argumentus.⁵⁴

komparatystikos) požiūriu, t. y. galima sieti su palyginti „savarankiškais“ ar „savistoviais“ konstitucinės, administracinės ar civilinės teisės mokslais, nors, žinoma, „konstitucinių vertybių ir principų mokslas“ visgi įsirišia į visus kitus minėtus mokslus ir juos atitinkamai „determinuoja“.

⁴⁷ H. Kelsenas. Grynoji teisės teorija. Vilnius, 2002.

⁴⁸ Žr., pvz.: Darbo ir socialinės apsaugos teisė XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. Vilnius, 2007.

⁴⁹ Žr., pvz., Vidos Petrylaitės disertaciją „Pamatiniai socialinės apsaugos teisės principai“, apgintą Vilniaus universiteto Teisės fakultete 2012 metais.

⁵⁰ Antai LVAT 2009 m. rugpjūčio 21 d. nutartyje (adm.b. Nr. N756-1347/2009) pažymėta: „ATPK 172 straipsnio 1 dalis numato [...] *Kadangi ši norma yra blanketinė* (kursyvas mano – aut.), būtina nurodyti, kokio kito teisės akto [...]“.

⁵¹ Žr. I. Randakevičienė. Kasacinio teismo jurisprudencija. I knyga. Baudžiamoji teisė 1995-2005. Vilnius, 2006 (II knyga, Baudžiamoji proceso teisė 1995-2005. Vilnius 2006; III knyga, Baudžiamoji proceso teisė 2005-2008, Vilnius 2009).

⁵² Tai nulėmė tokio verstinio itin didelės apimties (virš 700 puslapių) leidinio pasirodymas: V. Berger. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Vilnius, 1997.

⁵³ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucijų jurisprudencijoje ryškėja tendencija pripažinti, kad [...]“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas); „Tai patvirtina demokratiškas valstybių konstitucinė jurisprudencija. Antai Kanados Aukščiausiasis Teismas [...]“ (2000 m. sausio 12 d. sprendimas).

⁵⁴ „Teismo nagrinėjimo metu Seimo narių grupės atstovas Č. Juršėnas išdėstė tokius argumentus. [...] Tai pažeidžia Seimo narių lygybės principą, įtvirtintą ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime). [...] Č. Juršėno manymu, pagrindžia ir teismo klaidų galimybę. Šiuo klausimu yra ir Konstitucinio Teismo jurisprudencija [...]“ (Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas).

Tai pradėjo keistis ir netrukus visiškai pakito, žengus tris radikalesnius „doktrininį egocentrizmą“ suponuojančius žingsnius:

a) nurodžius, kad „Atskleisti teisinės valstybės sampratos turinį – tai konstitucinės doktrinos funkcija“ (1999 m. gegužės 11 d. nutarimas dėl Seimo statute numatytos apkaltos procedūros). Taigi šią funkciją turi vykdyti ne Seimo statutą (ir jame nustatytą apkaltos tvarką) rengę asmenys bei jį priėmęs Seimas, tačiau nebūtinai vien Konstitucinis Teismas, galbūt ir teisinės valstybės tematiką nagrinėjantys teisės filosofai, pvz., darbštus publicistas teisės mokslininkas A. Vaišvila;⁵⁵

b) pažymėjus, kad „Konstitucijos principai ir normos turi aiškiai apibrėžtą prasmę ir turinį, kuris yra atskleidžiamas konstitucinėje jurisprudencijoje. Konstitucijos normų ir principų negalima aiškinti remiantis įstatymų leidėjo ir kitų teisėkūros subjektų priimtais aktais [...]“ (2001 m. liepos 12 d. nutarimas dėl teisėjų darbo apmokėjimą reglamentuojančio įstatymo nuostatų). Tuo priartėta prie išimtinai Konstitucinio Teismo plėtojamos jurisprudencijos sampratos. Tame pačiame nutarime priminta: „Konstitucinio Teismo nutarimuose buvo suformuluota teisėjo ir teismų nepriklausomumo ir ši nepriklausomumą užtikrinančių garantijų apsaugos konstitucinė doktrina“. Visa tai, matyt, dėsningai siejasi su tame nutarime nagrinėtų teisėjų atlyginimų reglamentavimo ir mažinimo aspektų problematika, t. y. įstatymų leidyboje dalyvavusių politikų polinkiu savaip aiškinti Konstituciją ir joje įtvirtintą teismų nepriklausomumo sampratą;

c) pradėjus preciziškai identifikuoti būtent *oficialiąją* konstitucinę doktriną ir jos vienintelį kūrėją: „Konstitucinis Teismas oficialiąją konstitucinę doktriną formuluoja [...]“ (2004 m. gegužės 13 d. nutarimas dėl Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimų). Tuo, matyt, reaguojama į dar neregėto emocionalumo ir intensyvumo 2004 m. kovą, balandį bei gegužę vykusius konstitucinius debatus dėl *impeachment*‘o (Respublikos Prezidentui) sampratos ir padarinių, tiksliau tų debatų tam tikrų dalyvių „ambicijas“ ar „pretenzijas“ formuluoti vienintelį teisingą Konstitucijos interpretavimą. Cituotais žodžiais suponuojama įžvalga, kad politikų ar teisės mokslininkų bandymai aiškinti Konstituciją yra viso labo bandymai (oficialumo ir privalomumo požiūriu), jais (jei jie grindžiami profesionaliai taikoma metodologija) gali būti kuriama tik „neoficiali“ doktrina.⁵⁶

Visa tai gali sudaryti įspūdį, kad iš pažiūros panašūs terminai „doktrina“ ir „jurisprudencija“ skynėsi kelią (konstitucinės justicijos „leksikone“) neadekvačiai: palyginti greitai pripažinta teisės doktrina, vėliau nurodyta teisinė jurisprudencija, tačiau vėliau pagrindinis „norminis krūvis“ atitiko „oficialiajai doktrinai“.

Todėl moksliniu požiūriu verta diskutuoti, ar bendroje (visi pamatinių teisinių dalykų) konstitucinėje jurisprudencijoje, kurią sudaro tiek vienu ar dviem sakiniais išreikšti teiginiai, tiek dešimtimis pastraipų (nutarimų puslapių) suformuluoti nusistatymai (Konstitucijos supratimo nekonstitucingo įstatymo atžvilgiu), derėtų išvelgti specifines tam tikro aspekto *išplėtotas doktrinas* (ir jų visumą). Išeitų, kad įstatymo aiškinimas, ypač susietas su Konstitucija, gali būti laikomas atskira (paviene) jurisprudencija ir bendrosios visų dalykų jurisprudencijos dalimi, kai Konstitucijos aiškinimas ar tinkamos įstatymų leidėjo teisėkūros *sufleravimas* (pagal *futuristinę* įžvalgą: „neprieštarautų toks teisinis reguliavimas, kuriuo [...]“)⁵⁷ – atskira (paviene) doktrina ir bendrosios doktrinos dalimi. Žinoma, galima nesutikti

⁵⁵ Žr. A. Vaišvila. Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje. Vilnius, 2000.

⁵⁶ Daugiau žr.: E. Šileikis. Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006. Nr. 12 (90), p. 55.

⁵⁷ Plg. išankstinio *hipotetinės* įstatymų leidėjo teisėkūros „palaiminimo“ jurisprudencijos techniką: „Konstitucijai neprieštarautų ir toks teisinis reguliavimas, kad minėtos specialios teisėjų institucijos nariai būtų teisėjai, išrinkti

su tokia diferencijavimo (kelių lygmenų) samprata, teigiant, kad *sinonimų* („jurisprudencija“, „doktrina“) nederėtų suprasti bendrumo (platumo) ir konkretumo (siaurumo) požiūriu, taip pat skirtingo *konceptualumo masto* aspektu. Tačiau derėtų sutikti, kad jei Konstitucinis Teismas pradėjo nesitenkinti anksčiau edukaciniais sumetimais vartotais terminais „teisės doktrina“ ir „konstitucinė jurisprudencija“ ir ėmė pabrėžti jo „oficialios konstitucinės doktrinos“ idėją, tai šis subtilus terminologijos pasikeitimas *ši tą visgi reiškia* (neturėtų būti vertinamas kaip esą absoliučiai nieko nereiškiantis), nors vienu iš Konstitucijos kūrėjų esantis E. Jarašiūnas 2003 m. pažymėjo du netapačius Konstitucinio Teismo praktikos šaltinius: teisinė doktrina ir konstitucinė jurisprudencija.⁵⁸

Visa tai leidžia geriau suprasti ir paaiškinti tokius (pasitaikančius) Konstitucinio Teismo nutarimų teiginius, kuriose tarsi konstatuojamas faktas, kad galioja anksčiau suformuluota vieno ar kito konstitucinio aspekto „plati oficiali doktrina“, nors čia pat, tarsi siekiant išvengti tų pačių žodžių pasikartojimo, nurodoma atitinkama „jurisprudencija“. Tai atspindi, pvz., tokių teiginių derinys: „Konstitucinis Teismas savo aktuose yra suformulavęs plačią oficialią konstitucinę nuosavybės doktriną; Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje Konstitucijos 23 straipsnio nuostatos aiškinamos [...]. Konstitucinio Teismo aktuose yra suformuluota ir plati oficiali konstitucinė restitucijos - piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo - doktrina“ (2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas). Išeitų, kad, regis, ne visa jurisprudencija yra „plati doktrina“ (plačiose to ar kito aspekto doktrinos yra tik atitinkama dalis visos jurisprudencijos), tačiau jei „jurisprudencijoje“ aiškinami vieno ar kito konstitucinio instituto pagrindai, tai joje gali būti daug pavienių, sąlygiškai atsietų jurisprudencijos „fragmentų“ (tarsi mini doktrinų). Šiuo požiūriu išeitų, kad neįmanoma aiškiai apibrėžti, kuo teismo doktrina skiriasi (nesiskiria) nuo teismo jurisprudencijos.

Nors Konstitucija (jos nuostatomis nulemta „nešakinė“ konstitucinės teisės sistema) galbūt ir „uždengia“ visas (pradžią ir pabaigą esą turinčias) „teisės šakas“,⁵⁹ įskaitant administracinės teisės (kaip atsakingo viešojo valdymo ir viešojo administravimo žinių) sistemą, tačiau, matyt, nei viena teorinių mokslinių įžvalgų sistema nepajėgi apimti visas kitas ar jų daugumą (nesusiliedama su jomis, t. y. išlikdamas savita) ir yra tarsi „pasmerкта“ (teigiama šio žodžio prasme) skolintis kitų sistemų subrandintas (suponuojamas) įžvalgas, tebūnie jas savaip perdarant ir pritaikant.

Antai Lietuvos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarime kažkodėl (nepaisant konstitucinio valstybinės kalbos vartojimo imperatyvo) pavartotas įstatymų leidėjo pasirinktos senatvės pensijos koncepcijos angliškas apibūdinimas: „*pay as you go modelis*“.⁶⁰ Jis išreiškia ne tiek savitą socialinės apsaugos ir paramos konstitucinį supratimą, kiek būtent socialinės apsaugos mechanizmo realumo (minėtos pensijos mokėjimo pradžios) doktriną. Ji minėtu nutarimu galbūt neapdairiai pakylėta į konstitucinės minties (nutarimuose vartojamos terminijos) lygmenį, nors, žinoma, Lietuvos Konstitucijos 52 straipsnyje numatyta senatvės pensija gali būti suprantama ir kaip *pay as you go* modelio idėja. Tačiau tikroji problema išryškėjo tuomet, kai Konstituciniam Teismui teko nagrinėti dėl (2008 ir 2009 m. sankirtoje prasidėjusios) ekonominės krizės įstatymų leidėjo sumažintas (reformuotas) *kaupiamąsias senatvės pensijas*, kurios nebegalėjo būti atskleidžiamos ar apibudinamos pagal tą senatvės

pakankamai gausios Lietuvos Respublikos teismų teisėjus vienijančios visuomeninės teisėjų organizacijos“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

⁵⁸ E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius, 2003, p. 270, t. y. 14 išvada (plg., be kita ko, p. 115, 116).

⁵⁹ Žr. E. Kūris. Konstitucija kaip teisė be spragų // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006. Nr. 12 (90), p. 7-14.

⁶⁰ „Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose yra įtvirtintas [...] vadinamasis *pay as you go modelis* [...]“ (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas).

pensijų analinės metodinę prieigą, kuriai tinka pradėti nuo *pay as you go* modelio... Tapo aišku, kad 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarime atsispindintis tarpdalykinių socialinės apsaugos žinių „pasiskolinimas“ pernelyg siauras ir pasenęs, taigi nebetinkantis kaupiamosios pensijos modeliui (jis pradeda iš dalies veikti, kai *niekas niekur iš nieko neišeina*).

Žinoma, tarpdalykinių žinių sisteminis perėmimas ir perdarymas (pritaikymas) gali būti toks radikalus ir kartu suverenus, kad vienoje sistemoje nusistovėjusią ir pastovią sampratą turinti kategorija įgaus visiškai kitokią konceptualią esmę (pirminę prasmę ir paskirtį) kitoje sistemoje.

Antai, visos pašalpos, pensijos ar rentos socialinio aprūpinimo teisės sistemoje turi būti išvedamos pirmiausiai iš Lietuvos Konstitucijos 52 straipsnio (kuris to atitinkamai reikalauja), o šios sistemos teisės moksle – siejamos su valstybės socialine politika (Europos Žmogaus Teisių Teisme – su didžiule valstybės diskrecija). Tačiau konstitucinėje teisėje, tiksliau ją „determinuojančioje“ Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, teisėjo išskirtinė valstybinė pensija: a) pirmiausia išvedama iš teisėjo nepriklausomumo principo, t. y. Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, kuri implicitiškai reikalauja, kad ta pensija būti įtvirtinta įstatymu (nors to nereikalauja minėtas Konstitucijos 52 straipsnis), b) visgi siejama ir su Konstitucijos 52 straipsniu, t. y. išvengiama jame kaip įstatymu įtvirtintų teisėjų valstybinių pensijų apsaugos (valstybės prisiimtų įsipareigojimų laikymosi) garantiją, nors kažkodėl to paties nedaroma Respublikos Prezidento pensijos, esą kylančios iš Konstitucijos 90 straipsnio, atžvilgiu.⁶¹ Dėl to galima diskutuoti, kadangi arba visos pensijos, kurių nereikalauja Konstitucijos 52 straipsnis, nėra šiuo straipsniu ginamos ir konceptualiai apibrėžiamos, arba to straipsnio minėtos nuostatos potekstėje (ir koncepcijoje) iš dalies „telpa“ ne tik teisėjų, bet ir Respublikos Prezidento ar signatarų ypatingos rentos, taigi visos be išimties įstatymuose nustatytos socialinės apsaugos priemonės, nepriklausomai nuo to, kad jų pirminio išvedimo (imperatyvaus garantavimo) pagrindas – speciali („atskira“) Konstitucijos nuostata. Kaip ten bebūtų, galima (derėtų) suprasti bei pateisinti socialinės teisės mokslo formuluojamus nusistebėjimus ir kritiką, kad konstitucinėje teisėje teisėjų valstybinės pensijos tapo pirmiausia susietos su teisinės valstybės principu (o ne su socialinio solidarumo ar socialinės darnos pamatine gaire).⁶²

NEPROFESIONALIOS KVAZIJURISPRUDENCIJOS ASPEKTAI

Šalia profesionalios mokslinės ir teismų jurisprudencijos gali (o „deliberatyvios demokratijos“⁶³ požiūriu – netgi turėtų) laisvai plėtotis politologinė ir žurnalistinė kvazijurisprudencija, susijusia su bendruoju politiniu teisiniu (taigi ir konstituciniu) diskursu kaip „vaisingą mąstymą skatinančia priemone“ (saistoma išvalgos, kad „taisyklės galioja kalbėjimo srityje“).⁶⁴ Ją galima suprasti kaip *neprofesionalią*⁶⁵ ir iš dalies *chaotišką*⁶⁶ (t. y.

⁶¹ Žr. Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 3 d. nutarimą dėl teisės į Prezidento valstybinę našlių rentą.

⁶² Žr., pvz., minėtą (49 išnašoje) Vidos Petrylaitės disertaciją „Pamatiniai socialinės apsaugos teisės principai“.

⁶³ Daugiau apie filosofinę (ypač J. Habermas'o išplėtotą) šios demokratijos „tipo“, grindžiamo viešuoju diskursu (ir kuo platesniu visuomenės grupės įsitraukimu į jį), sampratą žr. internete (pvz.: http://de.wikipedia.org/wiki/Deliberative_Demokratie).

⁶⁴ R. Alexy. Teisinio argumentavimo teorija. Vilnius, 2005, p. 351 (čia remiamasi O. Weinbergerio nuomone), 369 (čia diskutuojama dėl I. Kanto pozicijos).

⁶⁵ Neprofesionalumas turėtų būti suprantamas neteisinio išsilavinimo ir neteisinės (bet filosofinės, politologinės) metodologijos bei vyraujančios neteisinės terminijos požiūriu.

⁶⁶ Chaotiškumą derėtų sieti su diskusijos būdų, formų, dalyvių ir tematikų nenusipėjamumu, keitimusi, nors, žinoma, gali įsivyrėti (tam tikrame laikotarpyje nusistovėti) tam tikras formatas, grupė, tematika (pvz.,

vientisos sistemos nesudarančią) platesnio kritinio teismų sprendimų ir jų pagrindimų analizavimo visumą. Nors ši oponavimo teismų sprendimams ir jų pagrindimams visuma negali būti oficiali alternatyva teismų (ar mokslinei) jurisprudencijai, tačiau, būdama susijusi su teisininkų mokslininkų kritinėmis studijomis (pvz., apie esą kontrabandinę dvigubos pilietybės ar apkaltos konstitucinę jurisprudenciją)⁶⁷, neturėtų būti kategoriškai atmetama (menkinama) kaip neturinti konceptualios (išliekamosios) vertės ar tik grėsmė teismų įvaizdžiui (bei „reitingams“ pagal sociologines respondentų apklausas). Jei gali būti pripažįstamas „chaoso teisės mokslas“, grindžiamas, be kita ko, tradicinės teisinės dogmatikos neigimo ir kvestionavimo metodine prieiga,⁶⁸ tai savaime aišku, kad išsyk negali būti atmetamas (*ab initio* menkinamas) chaotiškas žurnalistinis ar politinis argumentavimas tiek Konstitucijos (pvz., 12 straipsnio 2 dalies žodžių „atskiri atvejai“)⁶⁹, tiek Civilinio kodekso (pvz., jame numatytos partnerystės ar lyties keitimo) ar kitų teisės aktų aiškinimo aspektais. Todėl sistemingai teismų jurisprudenciją žiniasklaidoje kritikuojujantys ar kritikavę asmenys (pvz., lituanistas Darius Kuolys, chemikas Vytautas Daujotis, filosofas Vytautas Rubavičius)⁷⁰ vien savo kritika savaime nekelia grėsmės konstitucinei santvarkai (priešingai nei juos ta grėsmė vien dėl tos kritikos kaltinti galintys oponentai!) ir šios santvarkos dalimi esančiam teismų nepriklausomumui, netgi diskutuodami jautriu klausimu „Ar apskritai mums reikia Konstitucinio Teismo“⁷¹.

Su tuo nesutinkant, tektų įrodinėti, kad grėsmę JAV mokslui ir politikai kelia (kėlė) tradicinės lingvistikos ir psichologijos teorijas sugriovęs ir valdžią pliekęs kairių pažiūrų Nobelio premijos laureatas Noam'as Chomsky, laikomas politiniu disidentu⁷². Jei ir šis pavyzdys neįtikina, tai, matyt, įtikinti turėtų vieno garsiausių JAV ir viso pasaulio kino istorijoje komedinio žanro atlikėjų Čarlio Čaplino (Charlie Chaplin) anaipol nekomedinis persekiojimas 1947-1952 m. dėl kairiųjų pažiūrų ir netiesioginis (faktinis) jo paskelbimas *persona non grata*, t. y. kliūčių sudarymas jam, turėjusiam (išlaikiusiam) Anglijos pilietybę,

Respublikos Prezidento pensija, dviguba pilietybė, susirinkimų laisvė, šeimos apibrėžimas, žemės sklypų pardavimas užsieniečiams, euro įvedimas, teisėjų valstybinės pensijos).

⁶⁷ Žr. A. Vaišvila. Konstitucinis Teismas tarp legalios ir kontrabandinės teisėkūros // Kultūros barai, 2014, Nr. 7-8, p. 2-8. Beje, apie kontrabandinę tam tikrą teismų jurisprudenciją galima vaizdingai kalbėti remiantis Lietuvos konstitucinės teisės patriarcho Mykolo Riomerio nuogastavimais. Žinoma, tokį kandy (užgauliu pasirodyti galinti) apibūdinimą dabar derėtų vartoti tik epizodiškai ir santūriai, pvz., perkeltine prasme apibūdinant, pvz., parlamentinį ar prezidentinį „šlagbaumą“ (užtvarką, vok. *Schlagbaum*) apeinančius kandidatus į teisėjus, kurie, neatskleisdami savo pamatinių vertybinių nusistatymų, vėliau savo formuluojamą jurisprudenciją grindžia būtent tais nusistatymais. Visa tai siejasi su Kauno VDU dėstytojo prof. Tomo Bergmano paskaita, skaityta konstitucionalizmo raidos tematika Vilniaus universiteto Teisės fakultete 2015 m. vasario pradžioje surengtoje konferencijoje.

⁶⁸ Daugiau žr., pvz., Vilniaus universiteto Teisės fakultete 2015 m. parengtą ir apgintą Dovilės Valančienės disertaciją („Teisės mokslas senojo ir naujojo mokslo paradigmos akivaizdoje“) apie teisės mokslą „postklasikinio diskurso“ (naujos paradigmos) požiūriu.

⁶⁹ Antai, pasak lituanisto Dariaus Kuolio 2007 m. vasarį išsakytos kritikos, minėtus žodžius Konstitucinis Teismas išaiškino kaip „ypač retas, labai retas atvejis“, kai Didysis lietuvių kalbos žodynas tokios žodžio „atskiras“ reikšmės neduoda (<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kokiu-pasekmiu-lietuviu-tautai-tures-kt-nutarimas-del-lietuvos-pilietybes.d?id=12116961>).

⁷⁰ Žr. 65–67, 69 išnašas, taip pat, pvz., V. Daujočio 2009 m. birželio pasisakymą Konstitucinio Teismo ryšio su demokratija tema (<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/v-daujotis-konstitucinis-teismas-ir-demokratija.d?id=22668312>) ar 2014 m. kovo išsakytą nuomonę apie minėto teismo esą „įvykdytą perversmą“ (http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/profvytautas_daujotis_konstitucinis_teismas_ivykde_perversma/).

⁷¹ Daugiau apie tokią 2014 m. balandį publikuotą diskusiją žr. internete (http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/ar_apskritai_mums_reikia_konstitucinio_teismo/.print.1).

⁷² Daugiau žr., pvz., internete (http://lt.wikipedia.org/wiki/Noam_Chomsky).

sugrįžti į JAV, iš kurios 1952 m. trumpam išvykę į Europą buvo priverstas joje ilgam likti iki pat gyvenimo pabaigos (1977 m. mirė Šveicarijoje).⁷³

Išeitų, kad jei „meno žmonės“, tikslųjų mokslų atstovai ar politikai randa įkvėpimo išplėtoti savitą kritiką dėl administracinių teismų ar Konstitucinio Teismo sprendimų, tai bent pavieniai tokios kritikos elementai gali būti vertinami nevienareikšmiai: ne tiek kaip esą destruktivūs (visiškai neanalitiški), kiek kaip sąlygiškai reikšmingi teismų ir mokslinės argumentacijai analizuoti ir sutvirtinti (gal net „populiarinti“).⁷⁴

Antai vieno iš fundamentaliausių pastarojo dešimtmečio Konstitucinio Teismo aktų – 2014 m. liepos 11 d. nutarimo (Dėl referendumo organizavimo ir skelbimo) nuostatų formuluotės (jomis išreikšta argumentacija) neabejotinai didele dalimi inspiruotos (paveiktos) būtent beribio tautos suvereniteto propaguotojų, bandžusių įgyvendinti savo įsitikinimus referendumo (parašų jam paskelbti rinkimo) būdu, kritikos įstatymų leidėjui ir hipotetiškai Konstituciniam Teismui. Jiems netiesiogiai atsikertant (opnuojant), išplėtotą oficiali tiesioginės demokratijos pagrindų jurisprudencija. Ji, deja, tapo diskutuotinu pagrindu atmesti pareiškėjo, t. y. LVAT poziciją (t. y. *laikiną oficialią administracinę jurisprudenciją!*), suformuluotą aiškinant Referendumo įstatymą: „[...] nėra nustatyta, jog Vyriausioji rinkimų komisija gali vertinti siūlomo referendumu priimti įstatymo projekto atitiktį Konstitucijai [...]. Tokią teisę aiškiai ir nedviprasmiškai suteikiančių normų [...] nėra [...]“.⁷⁵ Tuo pagrįsta *legislatyvinės omisijos* (kuria draudžia Konstitucija) buvimo įstatyme įžvalga buvo atmesta itin diskutuotinu (akivaizdžiai neįprastu) būdu: *išaukštinant ne aiškios taisyklės įtvirtinimo Referendumo įstatyme, bet implicitinės taisyklės išvedimo iš Konstitucijoje (ir jos taikymo kartu su kitomis to įstatymo nuostatomis) principą*. Jam užtikrinti esą turi būti įžvelgiama ir analogiška taisyklė Referendumo įstatymo „implicitinėse nuostatose“. Išeitų, kad omisijos nėra, nors įstatymo „eksplitinės nuostatose“, kuriose esą reikėtų konstituciniu požiūriu įžvelgti atitinkamą „implicitinę nuostatą“, nurodo viso labo Vyriausiosios rinkimų komisijos atliekamą referendumo iniciatyvų atitikties įstatymuose (ne Konstitucijoje!) nustatytiems reikalavimams patikrą.⁷⁶ Visa tai, regis, nebuvo formuluojama ankstesnėje legislatyvinės omisijos nustatymo (aptikimo metodologijos) sampratoje. Jos pagrindai suformuluoti Konstitucinio Teismo 2006-2008 m. aktuose, ypač 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime, kuris dėl jo argumentacijos formulavimo stiliaus gali būti laikomas teismų jurisprudencijos susiliejimo su teorine moksline jurisprudencija (vyraujančiu vadovėliu, mokslo straipsniu, monografija) etalonu⁷⁷. Kaip ten bebūtų, kritika „pasitarnavo“, be kita ko, oficialios

⁷³ Daugiau žr., pvz., internete (http://de.wikipedia.org/wiki/Charlie_Chaplin#1947.E2.80.931952:_Politische_Verfolgung_und_Probleme_bei_der_Wiedereinreise_in_die_USA).

⁷⁴ Jei ne minėtų kritikų atakos prieš Konstitucinio Teismo jurisprudenciją dvigubos pilietybės tema, ji nebūtų tapusi tokia rezonansine ir net palankia konstitucinei justicijai įsitvirtinti, vaizdžiai tariant, „visuomenės pašamonėje“.

⁷⁵ Žr. Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimo nustatomosios dalies I skyriaus 2 punktą.

⁷⁶ „[...] įstatymų nuostatose įtvirtintas [...] komisijos įgaliojimas atsisakyti įregistruoti piliečių referendumo iniciatyvinę grupę, kuri nesilaiko Referendumo, Teisėkūros pagrindų įstatymuose [*bet ne Konstitucijos!* – aut.] nustatytų reikalavimų referendumui siūlomo įstatymo projekto turiniui, *apima ir* [kursyvas mano – aut.] [...] įgaliojimą vertinti piliečių referendumo iniciatyvinės grupės siūlomo priimti įstatymo (*inter alia* Konstitucijos pakeitimo įstatymo) projekto turinį [*atitikties Konstitucijai požiūriu!* – aut.]. [...] Taigi pagal Konstituciją privalomas nustatyti teisinis Reguliavimas [...] yra implicitiškai nustatytas [...] įstatymuose. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad pareiškėjo nurodytos legislatyvinės omisijos Referendumo įstatyme nėra“ (Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas).“

⁷⁷ Teorinis mokslinis analizavimo ir argumentavimo stilius atspindi ir tokiuose teiginiuose: „[...] jeigu atitinkamas teisinis reguliavimas nėra eksplacitiškai arba implicitiškai nustatytas ir kituose teisės aktuose (kitose to paties teisės akto dalyse), reiškia, kad tame teisės akte (jo dalyje) esama teisės spragos, kuri savo ruožtu gali

konstitucinės doktrinos (dėl *Konstitucijos reikalaujamos taisyklės neįtvirtinimo nei ginčijamame įstatyme, nei bet kuriame kita įstatyme*) subtiliam pakoregavimui.

Taigi bet kokioje neprofesionalioje ir chaotiškoje kritikoje derėtų įžvelgti bent minimalų pozityvumo ir racionalumo aspektą. Konceptualiai nepriimtina atsakyti į kritiką vien tik jos neigimu ar net jos negatyviu teisiniu kvalifikavimu (prilyginimu piktnaudžiavimui individualia teise ar teisės principų pažeidimui).

Šiuo požiūriu galima abejoti, ar, pvz., Seimo Pirmininko V. M. viešame teisiniame renginyje (teisėjų susirinkime) išsakyta kritika dėl administracinės justicijos neryžtingumo ilgai nagrinėjant konkretaus užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos administracinę bylą, gali būti pakankamu pagrindu LVAT 2006 m. birželio 30 d. (atskira) nutartimi pripažinti ją kaip neteisėtą (antikonstitucinį) poveikio teismui darymą (to politiko neapklausus ir nesudarius jam prielaidų būti išklaustam).⁷⁸ Su tuo nesutinkant, tektų nesutikti ir su pagrindu abejoti, ar Konstitucinio Teismo pirmininkas turėtų rašyti laišką Seimo Pirmininkei dėl jos pavaduotojos viešai teismų sistemai išsakytų priekaištų, taip pat dėl Seimo narių iniciatyvos kviesti pasiaiškinti Valstybės kontrolierę dėl jos siekio teismine tvarka prisiteisti finansų krizės laikotarpiu sumažinto atlyginimo dalies kompensaciją.⁷⁹ Parasčiau tariant, jei pagal įstatymą net vieno tautos atstovo prašymas gali būti tinkamas pagrindas („vada“) pradėti administracinių teismų vykdomą abstrakčiąją tam tikro lygmens normų patikrą⁸⁰ (o Moldavijoje – net šios šalies Konstitucinio Teismo atliekamą įstatymų kontrolę)⁸¹, tai, matyt,

būti traktuojama arba kaip legislatyvinė omisija, t. y. tokia teisės spraga, kurią draudžia Konstitucija [...]. [...] tam tikro eksplisitinio teisinio reguliavimo nenustatymą būtent tiriamajame teisės akte (būtent tiriamojoje jo dalyje) gali atstoti tai, kad atitinkamas teisinis reguliavimas yra eksplisitiškai arba implicitiškai įtvirtintas kuriame nors kitame teisės akte [...]. Teisės spraga, *inter alia* legislatyvinė omisija, kaip viena iš eksplisitinio teisinio reguliavimo nenustatymo atmainų, iš esmės skiriasi nuo tokio eksplisitinio teisinio reguliavimo nenustatymo, kuris reiškia, kad teisės akte (jo dalyje) yra implicitiškai nustatytas eksplisitinį teisinį reguliavimą papildantis ir pratęsiantis teisinis reguliavimas [...]“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas).
⁷⁸ Žr. Seime 2006 m. rugsėjo 20 d. registruoto Seimo nario R. Ačo ir kitų Seimo narių grupės pateiktą Seimo nutarimo „Dėl Viktoro Muntiano atleidimo iš Seimo Pirmininko pareigų“ projekto Nr. XP-1674 priedą („Pareiškimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Muntiano atšaukimo“, pasirašytą Seimo nario V. Mazuronio ir kitų Seimo narių), kuriame pažymima, kad atsižvelgiama į: „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 metų birželio 30 dienos atskirąją nutartį, kurioje teisėjų kolegija konstatuoja, “kad vieno aukščiausių valstybės pareigūnų – Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko – tokio pobūdžio vieši pasisakymai dėl bylos, kurios nagrinėjimas teisme dar nėra baigtas, gali sukelti visuomenės nariams abejonių, ar bylą nagrinėjantis teismas priimdamas sprendimą šioje byloje gali išlikti nepriklausomas ir nešališkas, dėl to yra nesuderinami su Lietuvos Respublikos Konstitucijos [kursyvas mano – aut.] 109 straipsnio ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 3 straipsnio reikalavimais“ (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=282926).

⁷⁹ Žr. informaciją internete apie tai, kad: 1) 2012 m. kovą siųstas Konstitucinio Teismo pirmininko laiškas Seimo Pirmininkei Irenai Degutienei dėl jos pavaduotojos Virginijos Baltraitienės veiksmų, kuriais raginama prisidėti prie protesto akcijos prieš „ydingą, iškreiptą ir korumpuotą teisinę sistemą Lietuvoje“ (<http://m.lrytas.lt/naujiena.asp?id=13328611681331991848#.VNdGnmeIrcs>); 2) 2013 m. lapkritį to paties asmens laiškas adresuotas Seimo Pirmininkei Loretai Grauzinienei dėl susirūpinimo, kad dėl neišmokėtos atlyginimo dalies skundą teismui pateikusi valstybės kontrolierė Giedrė Švedienė buvo iškviesta pasiaiškinti Seime (<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/konstitucinio-teismo-pirmininkas-susirupines-kad-loreta-grauziniene-varzo-valstybes-kontroliere-56-382753>), kuri netrukus pareiškė, kad nepageidauja iš Konstitucinio Teismo gauti „moralizuojančių laiškų“ (http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/seimo_pirmininke_nepageidauja_is_konstitucinio_teismo_gauti_moralizuojanciu_laisku/print.1).

⁸⁰ Žr. Administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnio 1 dalį.

⁸¹ Pagal Moldavijos 1994 m. gruodžio 13 d. Konstitucinio Teismo įstatymo 25 straipsnį (redaguotą 2011 m. liepos 22 d.), subjektais, kurie turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, gali būti ne tik Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė, bet ir parlamento deputatas, parlamento frakcija, Gagauzijos liaudies susirinkimas, teisingumo ministras, generalinis prokuroras ir kt.

negali būti eklektiškai pašiepiama ir „tabuizuojama“ Seimo narių ir jų rinkėjų grupės išsakoma tokio prašymo nepriėmimo ar netenkinamo kritika.

Kas kita – procesiniai aspektai, pvz., susiję su Kauno miesto tarybos nario S. B. bandymu inicijuoti Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų (administracijos direktoriaus įsakymų) teisėtumo administracinę teisminę patikrą ginant viešąjį interesą ir LVAT 2010 m. gegužės 7 d. nutartyje (adm. B. Nr. AS⁸²²-339/2010) suformuluota kūrybiška (Seimo teisėkūrą plėtojanti) pozicija, kad: a) Vietos savivaldos įstatyme „apibrėžiančiame tarybos nario teises, nėra numatyta [daugiau jurisprudencijos, matyt, būtų, jei būtų pažymima: *iš to įstatymo nuostatų visumos nekyla – aut.*] tarybos nario teisė teisme ginčyti savivaldos [*juo labiau kitos savivaldybės! – aut.*] subjektų priimtus aktus“; b) „pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš esmės, turėtų spręsti ir dėl pareiškėjo S. B., kaip [*Kauno miesto – aut.*] savivaldybės tarybos nario, teisės šioje byloje ginti viešąjį interesą teisme“ (šis klausimas, kaip turintis konceptualią įstatymų aiškinimo reikšmę, matyt, galėjo būti išspręstas būtent LVAT sprendimo lygmenyje). Viena – suvereniai aiškinti teisę (dėl pareiškėjo abejotinų procesinių galimybių), kita – santūriai ir ne laiškais (merams ar Savivaldybių asociacijai) reaguoti į bendro pobūdžio (neteisinę) ir net profesionalę (teisinę) kritiką dėl tokio aiškinimo, dar kita – atitinkamai (korektiškai) panaudoti (pvz., trumpai nurodant ir pakomentuojant) kritiką teismo veiklos apibendrinime, sukakties minėjime ir pan.

Šiuo požiūriu būtų galima pagyvinti LVAT ir, matyt, pirmiausia jo pirmininko Ričardo Piličiausko, iniciatyva (be įstatyme įtvirtinto įpareigojimo, sekant EŽTT, taip pat Lenkijos Konstitucinio Tribunolo ar Austrijos Konstitucinio Teismo pavyzdžiu)⁸² pradėtas rengti metinės veiklos apžvalgos (savitos ataskaitos) leidinio šventinį pristatymą pakviestiems (susirinkusiems) visuomenės, žiniasklaidos, akademinės bendruomenės, Seimo ir kitų valstybinių institucijų ir advokatūros atstovams (*fenomeną* palyginti su to savo iniciatyva nedariusiu Konstituciniu Teismu, kuris tik 2015 m. balandžio pradžioje paskelbė pirmąjį metinį pranešimą). Antai LVAT 2014 m. veiklos apžvalgos leidinio turinyje⁸³ išskirtų 44 skyrių pabaigoje galėtų būti nurodomos ne tik „užsieniečių bylos“ ar „savivaldybių teisės ir pareigos“ (beje, neįprasta, kad ne fiziniai asmenys, bet teritoriniai dariniai, t. y. administraciniai vienetai, būtų apibudinami kaip „teisių ir pareigų“ subjektai), bet *spaudos ir elektroninės žiniasklaidos pranešimų bei vertinimų santraukos*. Šiame paskutiniame, tarsi visą apžvalgą iliustruojančiame ir pagyvinančiame skyriuje, derėtų trumpai pakomentuoti kritiką, jei tokios būta; šiam tikslui tam tikrais metais galbūt pakaktų net vieno puslapio. Tai itin sietusi su LVAT interneto tinklapio nuoširdžiu kreipimusi į visuomenę: „Teismai [...] patiria visuomenės pasitikėjimo krizę. Mes [...] suprantame tai kaip vieną iš didžiausių teismų problemų“.⁸⁴

Kaip daug kas keičiasi (ir būna pakeista) minėtuose Ulpinjano nurodytuose žmogiškuose, gamtiniuose ir „dieviškuose“ dalykuose, taip pamažu keičiasi (turi keistis) ir su jais susijusi (jiems skirta) teismų jurisprudencija bei jos pristatymo visuomenei įsivaizdavimai. Viena – po daugiau nei 20 metų suteikti Konstitucinio Teismo aktams, kurie

⁸² Žr. Austrijos Konstitucinio Teismo 2013 m. veiklos ataskaitą internete (https://www.vfgh.gv.at/cms/vfgh-site/attachments/6/1/1/CH0011/CMS1397632786721/taetigkeitsbericht_vfgh_2013.pdf).

⁸³ Žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 metų veiklos apžvalgą (pvz., internete; <http://www.lvat.lt/lt/naujienos/visos-naujienos/lvat-pristate-2014-fgnj.html>).

⁸⁴ Taigi ataskaitinių metų pradžioje pradedant ruošti apžvalgos leidinio pristatymui tų metų pabaigoje ar kitų metų pradžioje, derėtų pradėti kaupti ne tik statistinę skundų ir bylų medžiagą, bet ir rinkti, kaupti, tvarkyti respublikinėje ir vietinėje spaudoje (taip pat interneto portaluose) pasirodančius publikacijas (juose vartojamą terminiją, formuluojamus nesupratimus, nusivylimus, perdėtus lūkesčius), susijusias su teismų sprendimų vertinimais, kritika.

visi (be išimties) turi pavadinimus, numeraciją,⁸⁵ kita – sekant LVAT pavyzdžiu pradėti leisti šiek tiek kitokį metinės veiklos apžvalgos leidinį, jį patobulinant kritikos žiniasklaidoje (pvz., dienraščio „Lietuvos rytas“ 2015 m. sausio publikacijos „Teisėjams be didelių pinigų neramu“)⁸⁶ įterpimo (atspindėjimo) ir santūraus pakomentavimo būdu. To nepradėjus kūrybingai daryti ir pasitenkinant tik senesnių liaupsinimų (ar priimtinių vertinimų) spaudoje nuorodomis oficialioje institucijos interneto svetainėje,⁸⁷ vargu ar pavyks tinkamai (solidžiai) reaguoti į oficialios teismų jurisprudencijos neoficialią kritiką. Ką jau kalbėti apie profesionalią akademinę kritiką (universitetuose kuriamą teorinę jurisprudenciją), jei ji būtų suplakama su pirmiau nurodytąja. Antai, kritiškas teisės mokslų daktaro Vaidoto Vaičaitis straipsnis „Ką nusprendė Konstitucinis Teismas pensininkų naudai“⁸⁸ iš principo turėtų būti nurodomas oficialioje konstitucinės justicijos interneto svetainėje ir (svarbiausia) panaudojamas kaip idealus pagrindas (pretekstas!) paaiškinti, kas konkrečiai net keliuose nutarimuose padaryta „pensininkų naudai“. To nepadarius, teismui neišeina pasiteisinti vien viską esą apimančia kritikos *primityvumo* sąvoka, teigiant, kad nedomina „primityvi politika“⁸⁹ „primityvių politikų krašte“.⁹⁰ Garbių ir negarbių oponentų suvokimas vien neprimityvios kritikos požiūriu, matyt, nulemtas būtent primityvaus profesinio egocentrizmo.

Tarsi oficialioje konstitucinėje jurisprudencijoje negalėtų būti išvelgiama nieko tokio, kas galbūt pernelyg griežtoka (banaloka) koncepcijos požiūriu, pvz., pozicija, kad užsienietis, kuriam galima suteikti pilietybę išimties tvarka, turi būti nusipelnęs būtent *pačiai Lietuvos valstybei*, o ne „kuriam nors subjektui“.⁹¹ Tačiau kur prasideda ir kaip gyvuoja būtent „pati valstybė“, o ne jos pagrindu esanti visuomenė? Kodėl turint nuopelnų visuomenei, jų esą savaime neturima „pačiai valstybei“? Tarsi valstybė būtų tik misterijų, departamentų, ambasadų ar kitų įstaigų visuma ir nepasireikštų joje susiklostančiu visuomenės narių ir jų organizacijų socialiniu kultūriniu ar ūkiniu gyvenimu. Pakankamai akivaizdu, kad turint ypatingų nuopelnų konkrečioms meno, kultūros ar sporto subjektams (nacionaliniams teatrams, universitetams, bibliotekoms, nacionalinėms rinktinėms, išskiliams mokslininkams, menininkams ar sportininkams), gali būti turima nuopelnų būtent Lietuvos valstybės socialiniam kultūriniam gyvavimui.⁹²

⁸⁵ Žr. Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 7 d. sprendimą Nr. 17B-2 „Dėl numerių suteikimo Konstitucinio Teismo aktams“ (<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2014/o20140307.htm>).

⁸⁶ Šią Tado Ignatavičiaus publikaciją minėtame dienraštyje žr., pvz., internete (<http://www.lrytas.lt/14217011811421457873-teis%C4%97jams-be-dideli%C5%B3-pinig%C5%B3-neramu.htm>).

⁸⁷ Antai Konstitucinio Teismo interneto svetainės senoje (2015 m. vasarį dar veikusioje versijoje) buvo nurodomos tam tikros „Žiniasklaidos publikacijos“, pvz., Eglės Samoškaitės, Aušros Lėkos, Algimanto Šindeikio, Vladimiro Laučiaus, Vytauto Bruverio ir kitų autorių 2007–2012 m. (tačiau kažkodėl ne pastaraisiais, t. y. 2013–2015 m.) publikacijos, pasirodžiusios spaudoje ir interneto portaluose (<http://www.lrkt.lt/APublikacijos.html>; peržiūrėta 2015 m. vasario 9 d.).

⁸⁸ Teisė, 2003, Nr. 49, p. 124–133.

⁸⁹ Žr.: E. Kūris. Primityvi politika manęs nedomina (V. Beniušis, ELTA, 2008 m. kovo 20 d.; skelbta, be kita ko, minėtoje Konstitucinio Teismo senoje, 2015 m. vasario pradžioje dar veikusioje, t. y. šių eilučių autoriaus peržiūrėtoje interneto svetainėje: http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080320b.html).

⁹⁰ Žr. klausimo „Kas bendro tarp Lietuvos ir Graikijos?“ ir jo atsakymo („tiek Lietuva, tiek Graikija yra [...] primityvių politikų kraštas“) plėtojimą publikacijoje: A. Šindeikis. Ar verta pavydėti teisėjų pensijų? // Veidas, 2015 m. sausio 30 d., p. 34, 35.

⁹¹ „[...] užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės, kuris prašo suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, turi turėti nuopelnų ne bet kokiam subjektui, bet būtent pačiai Lietuvos valstybei“ (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

⁹² Tas pats iš dalies pasakytina apie valstybės ekonominį gyvavimą: turint nuopelnų Lietuvos ūkiui ir mokesčių sistemai, turima būtent nuopelnų Lietuvos valstybės ekonomikai (ūkiniam potencialui), ypač biudžetinei sistemai. Beje, ekonominio sunkmečio sąlygomis Maltoje, Kipre, Latvijoje ar Portugalijoje gimę – išties pakankamai abejotini vertybiniai požiūriai – siūlymai (jų svarstymai) įstatymais leisti užsieniečiams jų investicijų

Beje, nedarant jokios „šventvagystės“, kai ką netoliaregiško ar primityvoko dabarties požiūriu galima kritiškai išvelgti net 1992 m. spalio 25 d. Konstitucijos tekste, pvz., preciziškoje *viešo* bylos nagrinėjimo ir išimtiniais atvejais rengiamo *uždaro* teismo posėdžio nuorofoje (žr. 117 straipsnio 1 dalį). Tokia konstitucinė nuoroda, kuri nebūdinga Lenkijos, Latvijos, Estijos ir daugumai kitų Vakarų Europos valstybių (išskyrus, matyt, Austriją),⁹³ nors ir neparado aktualumo suvokiant baudžiamųjų bylų nagrinėjimo (*minimum* pirmos instancijos teisme)⁹⁴ pagrindus, tačiau apgailėtinai paseno (ir tapo problemiška) naujoviško civilinių, administracinių ir konstitucinės justicijos bylų nagrinėjimo *rašytinio proceso tvarka* atžvilgiu. Dėl tokios naujovės pateisinimo tenka išvedinėti iš Konstitucijos teismo proceso *greitumo* reikalavimus⁹⁵, ir (svarbiausia) įrodinėti, kad tokios dvi Konstitucijoje pažodžiui nurodytos kategorijos ar organizacinių formų užuomazgos savaime dar nieko nereiškia bylų nagrinėjimo formų (procesų) atžvilgiu,⁹⁶ taigi išėitų ir *žiūrovų buvimo ir jų galimybės betarpiškai stebėti* posėdį požiūriu. Vaizdžiai tariant, dėl racionalaus teismų veiklos organizavimo tenka aiškinti, kad rašytinis bylos nagrinėjimas savaime nepaneigia *viešo* bylos nagrinėjimo principo (ypač iš to principo kylančios galimybės susipažinti su išnagrinėtos bylos medžiaga), taigi nereiškia *neuždaro teismo posėdžio* (toks posėdis užkerta galimybę susipažinti su bylos medžiaga). Tačiau tuo apeinamas „nepatogus“ klausimas, ar „rašytinis procesas“: a) sudaro prielaidas įgyvendinti (iš *viešo* bylų nagrinėjimo principo taip pat kylančią) *žiūrovų* ir *žiniasklaidos* galimybę stebėti bylos nagrinėjimą *neuždaramame* posėdyje; b) būtent tokios galimybės (stebėti *neuždarus* posėdžius) atžvilgiu įsikomponuoja į Konstitucijoje nurodytas bylų nagrinėjimo

(nuosavybės teise įgyjamo tam tikros vertės nekilnojamojo turto ar įmonių akcijų paketo) pagrindu gauti arba „auksinę vizą“, atveriančią kelią į pilietybę, arba net šalies pilietybę rodo alternatyvią nacionalinės pilietybės neabsoliutinimo XXI amžiuje idėją. Daugiau apie rezonansinį Maltos sprendimą žr., pvz., internete (<http://www.delfi.lt/news/daily/world/malta-pardavines-salies-pilietybe.d?id=63285074>). Beje, Europos Komisija išreiškė susirūpinimą dėl tokio sprendimo padarinių Šengeno erdvės atžvilgiu („Europos Komisija protestuoja prieš tokį sprendimą, teigdama, kad europiečio pilietybė negali būti įkainojama rinkoje“; <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-01-25-maltoje-prasidejo-derybos-su-europos-komisija-del-kontroversisko-sprendimo-pardavineti-pilietybe/113228>). Plg. panašius susirūpinimus Latvijoje (<http://zebra.15min.lt/lt/laisvalaikis/ivairenybes/latvijos-prezidentas-kritikuoja-siulyma-salies-pilietybe-pardavineti-uz-milijona-euru-229684.html>; plg.: <http://www.lrytas.lt/pasaulis/rytai-vakarai/latvijos-provincijoje-jau-vis-garsiau-skamba-kinu-kalba.htm>; <http://www.15min.lt/naujiena/verslas/finansai/kur-pigiausia-nusipirkti-antra-pilietybe-662-431563>).

⁹³ Austrijos konstitucijos (*Bundesverfassungsgesetz*) 90 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad: „Civilinių ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimas bendrosios kompetencijos teismuose yra žodinis ir viešas. *Išimtyms nustatomos įstatymu* (kursyvas mano – aut.)“ (1 dalis); „Baudžiamajame procese galiote apkaltos procedūra“ (2 dalis). Toks konstitucinis reglamentavimas nepalyginti tobulesnis (išvalgesnis) palyginti su tuo, kuris nustatytas Lietuvos Konstitucijos 117 straipsnio 1 dalyje.

⁹⁴ Pagal EŽTT jurisprudenciją, matyt, galima teigti, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme iš esmės galimas rašytinio proceso tvarka, taigi neužtikrinat kaltinamojo (juo labiau žiūrovų ir žiniasklaidos, t. y. visuomenės) galimybės betarpiškai stebėti procesą.

⁹⁵ „[...] iš Konstitucijos, *inter alia* teisingumo principo, konstitucinės teisės kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ir laisvių gynimo, kyla teismo proceso greitumo ir veiksmingumo reikalavimas. Įstatymų leidėjas, reguliuodamas bylų nagrinėjimo teisme santykius, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų sąlygas bylą išnagrinėti ir sprendimą įvykdyti be nepateisinamų pertraukų, taip užkertant kelią teisme vilkinti bylų nagrinėjimą, *inter alia* asmenims piktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis“ (Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimas).“

⁹⁶ „Konstitucijos 117 straipsnio 1 dalyje nėra *expressis verbis* įtvirtintų *viešo* ir (ar) *neviešo* (uždaro) bylų nagrinėjimo teismuose formų. Konstitucinis *viešo* bylų nagrinėjimo teismuose principas gali būti užtikrinamas įvairiomis įstatymų leidėjo nustatytomis bylų nagrinėjimo teismuose formomis“ (ten pat).

teisme formas (posėdžių rūšis).⁹⁷ Taigi oficiali teisminė jurisprudencija gali ir turi būti panaudota Konstitucijos teksto („raidės“) tam tikram „praktiniam neracionalumui“ kompensuoti, tačiau tai gali būti pagrįstai kritikuojama neoficialioje mokslinėje ar neprofesionalioje žurnalistinėje kvazijurisdikcijoje.

SUBTILUS DOKTRINŲ IŠSIŠAKOJIMAS: KELIŲ TRANSPORTO KODEKSE NUMATYTŲ UŽSAKOMŲ REISŲ SAMPRATOS ASPEKTAI

Atskleidus viską esą aprėpti galinčios konstitucinės doktrinos ir jai tuo tarsi prilygti negalinčios „šakinės“ administracinės jurisprudencijos aspektus, taip pat joms abiemis sąlygiškai reikšmingą neprofesionalią (kvazijuridiniu vertinimu grindžiamą) kritiką, likusią šio tyrimo dalį tikslinga susieti su itin kontroversišku Kelių transporto kodekso, priskirtino administracinės teisės sistemai, aiškinimu Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 5 d. nutarime ir to aiškinimo (dar labiau kontroversišku) panaudojimu LVAT 2009 m. rugpjūčio 21 d. nutartyje (adm. B. Nr. N756-1347/2009).

Ką gi reiškia (ką apima, kada taikomas) draudimas, suformuluotas minėto kodekso (18 straipsnio 4 dalies, 2005 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatoje: „Užsakomieji reisai – reisai, kai iš anksto sudarytos bendrą kelionės tikslą turinčios keleivių grupės yra nuvežamos į tam tikrą vietą ir parvežamos į išvykimo vietą arba anksčiau nuvežta keleivių grupė gražinama atgal į išvykimo vietą vėlesniu reisu, arba keleivių grupė nuvežama, o transporto priemonė grįžta tuščia. Iš anksto sudarytos keleivių grupės vežamos turint keleivių vežimo sutartis ir keleivių vežimo lapus. [...] *Draudžiama rinkti ir vežti keleivių grupes iš gatvių ir aikštelių teritorijų, kurios ribojasi su autobusų stotimis. Šių gatvių ir aikštelių teritorijų ribas nustato savivaldybių institucijos* (kursyvas mano – E. Š.)“?

Šis ūkinės veiklos laisvei (ir sąžiningai konkurencijai, vietos savivaldai) reikšmingo norminio reglamentavimo pavyzdys sudaro papildomas prielaidas išvelgti, kodėl: a) svarbus teisėjo ar mokslinio tyrėjo individualus gyvenimiškas ir doktrininis – tiek universalus teorinis ir konstitucinis, tiek specializuotas administracinis ar civilinis teisinis – gebėjimas abstrahuotu būdu „išsikūnyti“ į aiškinamo normos „visuminį kontekstą“ (pvz., sostinės ir kitų didmiesčių autobusų stočių prieigose vykdomos ekonominės veiklos įvairovę), juo labiau „adresatą“, t. y. subjektą (tą, kuris betarpiškai ar per samdomą vairuotoją teikia užsakomųjų reisų paslaugą ir tą, kuris ją reklamuoja autobusų stočių prieigose), kurio atžvilgiu aiškinama norma būtų taikoma; b) tam tikra apimtimi gali būti vertinga įstatymą interpretuojančio asmens (teisėjo ar mokslininko) individuali patirtis, sukaupta situacijose (pvz., susijusiose su naudojimosi minėtomis autobusų stočių prieigose siūlomomis užsakomųjų reisų paslaugomis), kurios patenka į aiškinamos normos veikimo (taikymo) sritį. Žinoma, tokia patirtis gali turėti negatyvių aspektų, jei darytų neproporcingą įtaką išankstinei interpretatoriaus pozicijai, tačiau, matyt, geriau turėti pačią subjektyviausią naudojimosi minėtomis paslaugomis patirtį, nei turėti vien tik Konstitucijos nuostatų suponuojamą įsivaizdavimą (taigi neturėti jokio civilinės ir administracinės teisės principais grindžiamo „praktinio supratimo“) dėl aiškinamos Kelių transporto kodekse įtvirtintos nuostatos „norminio krūvio“ aspektų įvairovės.

⁹⁷ Žr. Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutarime (Dėl civilinio rašytinio proceso) nurodant EŽTT jurisprudenciją („EŽTT taip pat yra konstatavęs, kad pareiga rengti viešą bylos nagrinėjimą nėra absoliuti, kad žodinis bylos nagrinėjimas nėra būtinas, jei bylos šalis aiškiai atsisako tokios savo teisės ir jei byloje nėra viešojo intereso“) tarsi pripažinta, kad viešas teismo posėdis yra būtent žodinio proceso tvarka vykdomas bylos teisminis nagrinėjimas, o bylos nagrinėjimas „rašytinio proceso tvarka“ gali būti vertinamas kaip ribotai (sąlygiškai) viešas.

Galima stebėtis, kad Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 5 d. nutarime (dėl keleivių vežimo užsakomaisiais reisais) nebuvo atsakyta į dviejų pareiškėjų (Vilniaus ir Klaipėdos apygardų administracinių teismų) keltą probleminį klausimą: „[...] ar ta apimtimi, kuria nustatyta, kad užsakomųjų reisų vežėjams draudžiama rinkti ir vežti keleivių grupes iš gatvių ir aikštelių teritorijų, kurios ribojasi su autobusų stotimis ir kurių ribas nustato savivaldybių institucijos, neprieštarauja [...] Konstitucijos 46 straipsniui“, taigi asmens ūkinės veiklos laisvei ir kitiems ūkio pagrindams. Atsakymas („neprieštarauja“) pagrįstas subtiliu būdu: taip išaiškinant minėtą kodeksą, kad pareiškėjo keliamą problematiką prarado jos pagrindimą, siejamą su to kodekso kitokiu supratimu, suponuojamu pareiškėjo. Pasak minėtų administracinių teismų, nurodytas draudimas „sudaro prielaidas iškreipti sąžiningą konkurenciją tolimojo susisiekimo maršrutų keleivių vežimo rinkoje ir monopolizuoti keleivių vežimą, diskriminuoti legaliai dirbančius užsakomųjų reisų (privačius) vežėjus, atima keleiviams galimybę rinktis vežėją, transporto priemonės rūšį bei kainą“).

Taigi administraciniai teismai net neabejojo, kad keleivių, kurie prieš įeidami į savivaldybės autobusų stotį (arba išeidami iš jos neapsisprendę) susidomi jiems siūlomomis privačių asmenų vežimo užsakomaisiais reisais paslaugomis, po pusvalandžio ar valandos prasidedantis vežimas (pvz., iš 20 ar 50 metų atstumu nuo stoties nutolusios parkavimui ir įlaipinimui pritaikytos viešos vietos) būtent *palaiptisnui susiformavusio ir atitinkamus dokumentus užpildžiusio ekipažo* ir jo tikslinio maršruto kontekste... esą gali būti laikomas neteisėtu (nelegaliu).

Konstitucinis Teismas pasirinko itin neįprastą keleivių surinkimo momento ir vietos („čia pat“) sureikšminimo metodinę priemonę, kurios taikymo rezultatas: juridiskai neapibrėžiamo neteisinių žodelių junginio (tarsi kratinio) „o ne čia pat“ pagrindu suformuluotas aiškinimas.

Esą užsakomaisiais reisais visais atvejais galima vežti tik tokias keleivių grupes, kurios buvo sudarytos iš anksto (ar *prieš 1 valandą susidariusi grupė nebūtu sudaryta „iš anksto“? – aut.*) pateikus užsakymą vežėjui (ar *jis negali reklamuotis, t. y. per kitus asmenis raginti, kad potencialūs keleiviai, išsiaiškinę paslaugos įkainius ir sąlygas, tarp jų – būsimą išvažiavimo laiką, pateiktų jam užsakymą? – aut.*) ir su juo iš anksto (*jei prieš 30 ar 40 minučių? ar tai nereikštų „iš anksto“? – aut.*) sudarius vežimo sutartį, o yra ne čia pat (ar *20 ir 50 metrų nuo autobusų stoties pastato vis tiek reikštų „čia pat“? – aut.*) surenkamos ir iškart (ar po 1 valandos taip pat būtų „iškart“? – aut.) išvyksta neva užsakomuoju reisu.⁹⁸

Tokia pozicija sutvirtinta papildomu išaiškinimu: „[...] pabrėžtina, kad grupė, surinkta iš autobusų stoties teritorijoje ar netoliese reguliarių reisų laukiančių (*o dar nepradėjusių laukti, t. y. dar į stoties pastatą neįėjusių ir reguliaraus maršruto laiko nepasirinkusių? – aut.*) keleivių, taip pat kitų asmenų, dėl kurių vežimo nebuvo pateiktas išankstinis užsakymas vežėjui ir su juo iš anksto nebuvo sudaryta vežimo sutartis, jokių būdu (*net pateikus užsakymą prieš 1 valandą, t. y. išvykus po 1 valandos nuo užsakymo? – aut.*) negali būti laikoma iš anksto sudaryta keleivių grupe, nurodyta Kelių transporto kodekso [...]“.

⁹⁸ Plg.: „Taigi pagal Kelių transporto kodeksą užsakomaisiais reisais visais atvejais galima vežti tik tokias keleivių grupes, kurios buvo sudarytos iš anksto pateikus užsakymą vežėjui ir su juo iš anksto sudarius vežimo sutartį, o yra ne čia pat surenkamos ir iškart išvyksta neva užsakomuoju reisu; užsakomaisiais reisais visais atvejais draudžiama vežti čia pat surinktas ir iškart (neva užsakomuoju reisu) išvykstančias keleivių grupes, t. y. keleivių grupes, sudarytas nepateikus išankstinio užsakymo vežėjui ir su juo iš anksto nesudarius vežimo sutarties. Vadinasi, keleivių grupes, sudarytas nepateikus išankstinio užsakymo vežėjui ir su juo iš anksto nesudarius vežimo sutarties, užsakomaisiais reisais draudžiama vežti iš bet kokių vietų, ne tik iš gatvių ir aikštelių teritorijų, kurios ribojasi su autobusų stotimis (ir kurių ribas, kaip minėta, nustato savivaldybių institucijos)“ (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 5 d. nutarimas).

Visa tai lėmė, kad konstitucinė justicija sukūrė administracinei teisei reikšmingą oficialią įstatymo (kodekso) sampratą, kuri pakeitė pareiškėjų keltos konstitucinės problematikos kontekstą: „Šitaip suprantant Kelių transporto kodekso [...] nustatytą draudimą [...], nėra pagrindo teigti, kad jis diskriminuoja [...]“, t. y. skirtingai vertina subjektus, kurie pagal tą kodeksą, pasirodo, net negali būti laikomais teisėtos kasdieninės (nuolatinės) veiklos vykdytojais tiek savivaldybių autobuso stočių prieigose, tiek keletą kilometrų nuo jų nutolusiose vietose. Esą galėtų būti tik prieš savaitę ar bent prieš dieną užsakymą gavę ir pagal jį (*žinomų*) keleivių surinkti šalia autobusų stoties (ar toli nuo jos) atvykę vežėjai.

Toki netikėtą jurisprudencijos variantą vėliau atitinkamai nurodė, t. y. savo argumentacijoje naudojo LVAT (pvz., 2009 m. rugpjūčio 21 d. nutartyje (adm. b. Nr. N756-1347/2009), kuri, regis, dar labiau sukėlė neaiškumų. Nors Valstybinė kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos, remdamasi minėtai Konstitucinio Teismo jurisprudencijai panašia pozicija, teigė, kad asmuo D. Z. užsakomuoju reisu maršrutu Klaipėda Vilnius „vežė ne iš anksto suformuotą keleivių grupę“, būtent Klaipėdos miesto Butkų Juzės gatvėje esą stichiškai prieš pat išvažiavimą susiformavusią (vežėjo suformuotą) keleivių grupę, tačiau LVAT, nors ir remdamasis atitinkamu minėtu Konstitucinio Teismo nutarimo supratimu, vertino kitaip: byloje esantis keleivių vežimo lapas ir keleivių vežimo sutartis patvirtina, kad D. Z. „iš anksto sudarytą keleivių grupę vežė į iš anksto numatytą vietą, t. y. keleivius vežė užsakomuoju reisu“, todėl „administracinė byla [...] nutrauktina, nesant administracinio teisės pažeidimo įvyko ir sudėties“.

Gali susidaryti įspūdis, kad tapo visiškai nebeaišku, kodėl, pvz., 13 valandą Vilniuje esančioje parkavimo vietoje, kuri ribojasi ar nesiriboja su savivaldybės autobusų stoties prieigomis, susitarus dėl užsakomojo važiavimo į Kauną, Panevėžį, Šiaulius ar Klaipėdą, iš tos pačios ar kitos šalia esančios aikštelės nebūtų galima teisėtai išvykti 14 val. būtent realiai „užsakomuoju reisu“ (o ne fiktyviu, esą „čia pat“ užsakyta ir „iškart“ išvykstančia transporto priemone). Peršasi nuomonė, kad jei nors keli minėtai aiškinimą formulavę teisėjai būtų kadaise naudojęsi abejonių keliančiomis iš dalies realiais, iš dalies hipotetiškai fiktyviais užsakomaisiais reisais Vilniaus ar Klaipėdos autobuso (ar geležinkelio) stoties prieigose, jie nebūtų vartoję žodelių junginio „o ne čia pat“ (taip pat žodžio „iškart“), kadangi, šių eilučių autoriaus nuomone, tose stočių prieigose palyginti retai (bent jau anksčiau) susiklostydavo situacija, kai keleiviui nusišypsodavo laimė „čia pat“ įsėsti į vienintelę laisvą vietą ekipaže turintį (tik jo tarsi laukiantį) mikroautobusą, išvykstantį „iškart“. Susiklostydavo ir tokios dažnesnės situacijos, kai grupei asmenų ar vienam asmeniui, prisijungiančiam prie grupės bendrakeleivių, užsakius reisą iki išvykimo tekdavo laukti valandą ar kelias valandas, kurių metų išankstinis užsakymas neatrodydavo fiktyvus.

Kaip ten bebūtų, Konstitucinis Teismas formuluodamas Kelių transporto kodekso aiškinimą itin kūrybiškai ir „aktyvistiškai“, užkirto pareiškėjo inicijuotą galimybę ištirti (įžvelgti) tame Kodekse nustatytame teisiniame reglamentavime: a) arba konstitucinę keleivio galimybių rinktis vežėją ir vežėjų nediskriminavimo problemą; b) arba nesąžiningos konkurencijos (į savivaldybės autobusų stotį einančių keleivių *perviliojimo*) draudimo pateisinimą. Ji, matyt, kyla ir dėl tinkamai nepaženklintų (neaptvertų ar kitaip neatribotų) didmiesčių savivaldybių autobusų stočių teritorijos ir į ją vedančiuose pėsčiųjų takuose ydingomis (viešosios tvarkos požiūriu) sąlygomis vykdomos ekonominės veiklos (užsakomojo reiso paslaugų reklamavimo). Tokios problemos iš esmės nebuvo įmanoma nematyti nors kartą susidomėjus didmiesčių savivaldybių autobusų stočių prieigose keleivius pasitinkančių ir užsakomąjį reisą (po tam tikro laikotarpio atitinkamu maršrutu iš atitinkamos vietos) reklamuojančių asmenų paslaugomis.

Vadinasi teismo ar mokslinio teisės tyrėjo atliekamas įstatymo aiškinimas turi būti tiek pakankamai abstrahuotas ir atsietas nuo jo laikymosi (ar nesilaikymo) „praktikos“ (bei „poįstatyminio supratimo“), tiek susietas su tam tikrų nuostatų „adresatų“ (į reglamentavimo sritį galinčių patekti subjektų) situacijų modeliavimui ir realiu („praktiniu“) kitų teismų keliamos norminės problemos įsivaizdavimu „socialinės tikrovės“ kontekste. Su tuo nesutinkant, tektų bergždžiai įrodinėti, kad įsigaliojus minėtam Konstitucinio Teismo nutarimui iš esmės pakito (ir 2014 m. išliko pakitęs) ekonominis gyvenimas (vežimo užsakomaisiais reisais paslaugų siūlymas) minėtų autobusų stočių priegose (ar šiek tiek toliau nuo jų)...

IŠVADOS

Gausybė konstitucinės justicijos bylų, kuriose konstituciniu ir administraciniu požiūriu nagrinėti administracinės teisės sistemai priskirtini teisės institutai (azartinių lošimų ar kelių transporto užsakomųjų reisų reglamentavimo modeliai), rodo, kad oficialią administracinę jurisprudenciją kuria ne tik LVAT, bet ir Konstitucinis Teismas, formuodamas atitinkamo įstatymo ar žemesnės galios teisės akto, priskirtino administracinės teisės sistemai, nuostatų išaiškinimą. Jei tai daroma Konstitucijos nuostatų pagrindu (jų kontekste), formuluojama mišri (dualistinė) *konstituciškai administracinė* doktrina.

Nors pagal Konstituciją (102 straipsnį, 105 straipsnio 1, 2 dalis) Konstitucinis Teismas gali būti konceptualiai laikomas turinčiu įgaliojimą būti ne tik Konstitucijos, bet ir jos požiūriu vertinamos „ordinarinės teisės“, taigi įstatymų ir kitų Seimo aktų, taip pat Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktų, aiškintoju, tačiau „ordinarinės teisės“, kurią taikyti pirmiausia įgalioti administraciniai ir bendrosios kompetencijos teismai, aiškinimo lygmenyje jis negali būti laikomas visiškai „suvereniui“ ar „autonominiui“, visiškai nesusaistytu iš Konstitucijos (be kita ko, 109 straipsnio 1 dalies) kylančiu pagarbos ir lojalumo kitų teismų kompetencijai principu, taigi ir administracinių (ar bendrosios kompetencijos) teismų doktrina.

Nors Konstitucinis Teismas nėra (ir negali būti) įpareigotas besąlygiškai pripažinti (ir tiksliai nurodyti ar cituoti) prašymus jam teikiančių administracinių ir kitų teismų formuluojamus ginčijamų įstatymų ar žemesnės galios teisės aktų turinio aiškinimus, tačiau doktrininis konfliktas, t. y. nesutikimas dėl normų patikros dalyko sampratos (juo labiau esą ydingo aiškinimo konstatavimas, atmetimas) turėtų būti pabrėžiamas tik prašymo nagrinėjimo (nepriėmimo) stadijoje (nepriėmimo atveju to nelaikant pradėto ir tam tikra apimtimi atlikto tyrimo pasireiškimu), o priėmus nagrinėti prašymą – išreiškiamas netiesiogiai, t. y. subtiliai „apeinamas“ kaip neesminis normų konstitucinės patikros aspektas (Konstitucinio Teismo pastangomis savarankiškai išgryninto tyrimo dalyko atžvilgiu).

Administracinius ir kitus teismus besąlygiškai saistyti turėtų tik tokie Konstitucinio Teismo suformuluoti įstatymų aiškinimai, kuriuose įterptas konstatavimas, jog kitoks įstatymo supratimas reikštų įstatymo prieštaravimą Konstitucijai, t. y. Konstitucinio Teismo pasirinktas kelias yra vienintelis įstatymo, jei jis suprantamas tam tikru požiūriu, laikymo neprieštaraujančiu Konstitucijai būdas (vadinamieji „konstituciškai komfortabilūs“ įstatymų aiškinimai).

Oficialios konstitucinės ir administracinės doktrinos kritika, taip pat jos inspiruotas platesnis politinis teisinis diskursas (jo kontekste – neprofesionali chaotiška kvazijurisprudencija) gali būti reikšminga doktrinos tikslinimui (plėtojimui) ir neturėtų būti visiškai ignoruojama ar menkinama kaip primityvi, neverta būti bent glaustai paminėta LVAT (ir jo pavyzdžiu nuo 2014 m. ir 2015 m. pradėjusio sekti Konstitucinio Teismo) metų veiklos apžvalgose.

Nuo pareiškėjų, ypač besikreipiančių teismų, atsietas Konstitucinis Teismas nesudaro savarankiškos konstitucinės justicijos sistemos. Oficiali administracinė doktrina turi didžią reikšmę konstitucinei normų patikrai (oficialiai konstitucinei doktrinai) ir turėtų būti plačiau panaudojama (atspindima) Konstitucinio Teismo nutarimuose.

LITERATŪRA

1. Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014; 2004, Nr. 111-4124.
2. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262; Teisės aktų registras, 2014, Nr. 2014-21192.
3. Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-308; Teisės aktų registras, 2014, Nr. 2014-21266.
4. Teismų įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr. 46-851; Teisės aktų registras, 2015, Nr. 2015-05016.
5. Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 79-4090.
6. Teisėkūros pagrindų įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 110-5564.
7. Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 4-107.
8. Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas // Valstybės žinios, 2011, Nr. 80-3897;
9. Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 67-2014, 2022.
10. Azartinių lošimų įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 43-1495
11. Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios, 1997, Nr. 2-16.
12. Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1568 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 97-4288.
13. Teisingumo ministro 1998 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 104 „Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų rengimo rekomendacijų“ // Valstybės žinios, 1998, Nr. 87-2416.
14. Seimo nutarimo „Dėl Viktoro Muntiano atleidimo iš Seimo Pirmininko pareigų“ projekto Nr. XP-1674 priedas (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=282926).
15. Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas (Dėl atsisakymo nagrinėti prašymą)
16. Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas (Dėl referendumo organizavimo ir skelbimo)
17. Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 3 d. nutarimas (Dėl teisės į Prezidento valstybinę našlių rentą)
18. Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 20 d. nutarimą (Dėl Seimo kanclerio atleidimo)
19. Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimas (Dėl civilinio rašytinio proceso)
20. Konstitucinio Teismo 2011 m. birželio 21 d. nutarimas (Dėl azartinių lošimų organizavimo vietų)
21. Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas (Dėl Respublikos Prezidento ir Vyriausybės veiklos tyrimo administraciniuose teismuose, taip pat dėl Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nario atleidimo)
22. Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutarimas (Dėl Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos paskelbimo)
23. Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 5 d. nutarimas (Dėl keleivių vežimo užsakomaisiais reisais)
24. Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas (Dėl teisėjų kvalifikacinių reikalavimų)

25. Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas (Dėl teismo galių sprendžiant dėl licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo panaikinimo)
26. Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 22 d. nutarimas (Dėl policijos pareigūnų gyvybės ir sveikatos privalomojo draudimo valstybės biudžeto lėšomis)
27. Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas (Dėl savarankiškai dirbančių asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokų)
28. Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas (Dėl valstybinės reikšmės miškų plotų patvirtinimo)
29. Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas (Dėl vaikų išlaikymo)
30. Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 31 d. sprendimas (Dėl atsisakymo nagrinėti prašymą)
31. Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas (Dėl teisenos nutraukimo)
32. Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas (Dėl teisminės valdžios konstitucinės sistemos ir savivaldos, teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, taip pat dėl teisėjų įgaliojimų pratęsimo)
33. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas (Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo)
34. Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas (Dėl Medžioklės įstatymo)
35. Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas (Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai)
36. Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas (Dėl Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimų)
37. Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas (Dėl Respublikos Prezidento dekreto)
38. Konstitucinio Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimas (Dėl valstybinių profesinių sąjungų valdyto turto)
39. Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas (Dėl kreditoriaus teisių gynimo)
40. Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas (Dėl muitinės pareigūnų tarnybinių atlyginimų)
41. Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas (Dėl teisėjų algų mažinimo)
42. Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 12 d. sprendimas (Dėl Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatų, susijusių su teisėjų skyrimu į Teisėjų garbės teismą, drausmės bylų jiems iškėlimu, teismų finansavimu, teisėjų perkėlimu į kitas pareigas, jų socialinių garantijų mažinimu, išaiškinimo)
43. Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas (Dėl Seimo statute numatytos apkaltos procedūros)
44. Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas (Dėl baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės)
45. Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas (Dėl Seimo statuto kai kurių normų)
46. LAT 1999 m. rugsėjo 14 d. nutartis (civ. b. Nr. 3K-7-268/1999)
47. LVAT 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis (adm. b. Nr. A822-2680/2012).
48. LVAT 2011 m. kovo 31 d. nutartis (adm. b. Nr. A822-2563/2011)
49. LVAT 2010 m. gegužės 7 d. nutartis (adm. b. Nr. AS⁸²²-339/2010).
50. LVAT 2009 m. rugpjūčio 21 d. nutartis (adm. b. Nr. N756-1347/2009)
51. LVAT 2014 metų veiklos apžvalga (<http://www.lvat.lt/lt/naujienos/visos-naujienos/lvat-pristate-2014-fgnj.html>)
52. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos 2010–2013. Sudarė V. Staugaitytė. Vilnius, 2014.

53. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos 1993–2009. Sudarė K. Jankauskas, E. Jarašiūnas, V. Staugaitytė. Vilnius, 2010.
54. R. Alexy. Teisinio argumentavimo teorija. Vilnius, 2005.
55. A. Antanaitytė, I. Danėlienė. Administracinės diskrecijos turinio ir ribų nustatymo problema: naujausios tendencijos teisės teorijoje ir teismų praktikoje // Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija, Vilnius, 2012, p. 643-671.
56. A. Bakaveckas. Administracinė teisė: teorija ir praktika. I dalis. Vilnius, 2012.
57. V. Berger. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Vilnius, 1997.
58. M. A. Glendon, N. W. Gordon, Ch. Osakwe. Vakarų teisės tradicijos. Vilnius, 1993.
59. Darbo ir socialinės apsaugos teisė XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. Vilnius. 2007.
60. I. Isokaitė. Baltijos regiono valstybių jūros erdvių reglamentavimo teisiniai ypatumai // Teisė. 2009, Nr. 73, p. 75-88.
61. H. Kelsenas. Grynoji teisės teorija. Vilnius, 2002.
62. E. Kūris. Konstitucija kaip teisė be spragų // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006. Nr. 12 (90), p. 7-14.
63. E. Jarašiūnas. Konstitucija ir įstatymai: kelios interpretavimo problemos // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Vilnius, 2002, p. 234–257.
64. E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius, 2003.
65. I. Jarukaitis. Pliuralistinės Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės sistemų sąveika: konstitucinių konfliktų vengimo ir sprendimo principų paieška // Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis. Nr. 8 (18), 2009. Vilnius, 2010, p. 326-353,
66. A. Mączynski. Teisės aiškinimas Konstitucinio Tribunolo nutarimuose // Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo IX konferencija. Varšuva, 2005, p. 197–202.
67. G. Mesonis. Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai. Vilnius, 2010.
68. V. Petrylaitė. Pamatiniai socialinės apsaugos teisės principai. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2012.
69. P. Ragauskas. Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje // Teisės problemos, 2004/1, p. 8–54.
70. I. Randakevičienė. Kasacinio teismo jurisprudencija. I knyga. Baudžiamoji teisė 1995-2005. Vilnius, 2006; II knyga, Baudžiamąjį proceso teisė 1995-2005. Vilnius 2006; III knyga, Baudžiamąjį proceso teisė 2005-2008, Vilnius 2009.
71. V. Sinkevičius. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos // Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo IX konferencija. Varšuva, 2005, p. 151–169.
72. E. Šileikis. Konstitucinės justicijos aktų konstrukcijos pagrindai // Konstitucinės justicijos aktų konstrukcijos pagrindai. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo konferencijos medžiaga. Vilnius, 2013, p. 8-35.
73. E. Šileikis. Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006. Nr. 12 (90), p. 51–60.
74. A. Šindeikis. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos. Daktaro disertacija. Mykolas Romeris universitetas, 2011.
75. V. Vaičaitis. Ką nusprendė Konstitucinis Teismas pensininkų naudai“ // Teisė, 2003, Nr. 49, p. 124-133.
76. A. Vaišvila. Konstitucinis Teismas tarp legalios ir kontrabandinės teisėkūros // Kultūros barai, 2014, Nr. 7-8, p. 2–8.
77. A. Vaišvila. Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje. Vilnius, 2000.
78. D. Valančienė. Teisės mokslas senojo ir naujojo mokslo paradigmos akivaizdoje. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2015.

-
79. K. Valančius. Sutartys su Šventuoju Sostu: retrospektyva ir dabartis // Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis. 2002, t. 21, p. 287-299.

THE SIGNIFICANCE OF THE OFFICIAL ADMINISTRATIVE DOCTRINE FOR CONSTITUTIONAL VERIFICATION OF NORMS AND OF THE OFFICIAL CONSTITUTIONAL DOCTRINE

Egidijus Šileikis*
Vilnius University

Summary

The Lithuanian legal science has not so far thoroughly considered the issue of whether the Constitutional Court is empowered under the Constitution to be not only an interpreter of the Constitution, but also such a “sovereign” interpreter of laws (as well as other acts) passed by the Seimas, decrees of the President of the Republic or government resolutions, which is not bound by the doctrine of administrative courts (or those of general jurisdiction) on the concept of the content of such laws, decrees or resolutions. It is possible both to justify and to criticise the fact that acts of the Constitutional Court do not normally indicate (directly) the administrative doctrine formed by the Supreme Administrative Court of Lithuania. The Constitutional Court (as such), separated from the courts applying to it, does not constitute an independent system of justice. The administrative doctrine created by administrative courts is very significant for the constitutional verification of norms and should more be used (reflected) in the Constitutional Court’s rulings. One should take into consideration the fact that the official administrative jurisprudence is created not only by the Supreme Administrative Court of Lithuania that considers administrative cases, but also by the Constitutional Court. The latter does so when, in constitutional justice cases, it performs the construction of the provisions of a particular (investigated or parallel) law or legal act of lower legal force categorised as belonging to the system of administrative law. If this is done on the grounds (in the context) of provisions of the Constitution, a mixed (dualistic) constitutional-administrative doctrine is formed. It is correspondingly (but not necessarily unconditionally) binding on courts. Only such interpretations formulated by the Constitutional Court should be binding without reservations on administrative courts and courts of general jurisdiction, which contain a statement that a different understanding of the legal regulation (to a certain extent) would mean the conflict of the law, consolidating (including) such a regulation, with the Constitution (so-called “constitutionally comfortable” interpretations of laws). In the context of a dialogue between courts, the journalistic and political science criticism regarding their arguments, i.e., quasi-jurisprudence, is correspondingly important. Even though, from the point of view of methodology, it is chaotic and, therefore, may not be an alternative to the judicial jurisprudence, however, it could be related (compared) with the critical studies of legal scientists, thus, it should not categorically be rejected (depreciated) as devoid of any conceptual value or as posing a threat to courts. A wider political-legal discourse could be significant for the particularisation (development) of the constitutional and administrative doctrine.

Keywords: constitutional doctrine, administrative doctrine, official jurisprudence, constitutional verification of norms, interpretation of laws, legal discourse.

Egidijus Šileikis*, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedra, profesorius.
Egidijus Šileikis*, Vilnius University, Faculty of Law, Department of Public Law, professor.